

4K ETKİNLİKLİ SORU BANKASI

Bu kitapta senin için neler var?

Köprü Kurma

Günlük hayattan örneklerin ve güncel bilgilerin yer aldığı bu kısımda konuyla ilişkilendirilebilecek durumlara yer verilmiştir.

Bu temada neler öğreneceğiz?

Her temanın başında yer alan bu kısımda, öğrenilecek **konunun içeriği** hakkında bilgiler verilmiştir. Temanın sonunda hangi konular hakkında bilgi sahibi olunacağı özetlenmiştir.

Ön Değerlendirme Soruları

Temaya başlamadan konuya hazır olunmasını sağlayan, **beyin egzersizi** yaptıran soruların yer aldığı kısımdır.

**TASHİH SÜRECİ
DEVAM
ETMEKTEDİR.**

Hücrelendirilmiş Kavrama Testleri

Her alt konu için özenle planlanan testler, çeşitli soru kalıplarıyla kolay ve orta seviyede hazırlanmıştır. Bilgiyi test ederken **ÖSYM tarzına** hazırlık olması ve konuları tamamlayacak bir bakış açısı kazandırması hedeflenmiştir.

ÇEVRE SORUNLARI VE FELSEFE

Bu temada neler öğreneceğiz?

"Doğa birine başka değerine başka davranmaz."

Lao Tzu

Lao Tzu'nun bu sözü, insanın doğayla ilişkisini anlamak için güçlü bir hatırlatmadır. Doğa herkese eşit davranır, fakat insan, çoğu zaman bu eşitliği kendi çıkarları uğrunda bozar. Oysa doğanın düzeni, adalet ve denge üzerine kuruludur.

Aşağıda yer alan başlıklar, yol haritamızı belirleyecektir.

Çevre ile İlgili Felsefi Soru ve Problemleri Anlayabilme

- Çevreye dair felsefi soru ve problemler
- Çevreye dair felsefi problemlerin günlük hayatta ilişkisi

Çevre Sorunlarıyla İlgili Felsefi Düşünce Ortaya Koyabilme

- Çevre problemlerinin felsefi çözümlemesi
- Çevre sorunlarına yönelik görüş ve argümanlar

Ön Değerlendirme Soruları

"Doğa" ve "çevre" kavramları arasında nasıl bir fark vardır?

Köprü Kurma

Bu temada, "çevre kirliliği" ve "atık" gibi sorunların felsefi ve etik boyutlarına sorgulayacağız. Başlamadan önce, yandaki QR kodu okutarak "Büyük Pasifik Çöp Lekesi" hakkındaki metni inceleyiniz ve aşağıdaki soruyu yanıtlayınız.

ÇEVRE SORUNLARI VE FELSEFE

TEST 01

1. Sanayi devrimi sonrası üretim artışı ekonomik refah sağlarken, doğaya verilen zararlar ve ortaya çıkan iklim değişiklikleri ile atık sorunları "sürdürülebilirlik" konusunu gündeme getirmiştir. Sürdürülebilirlik yalnızca çevreyi koruma değil, ekolojik, ekonomik ve sosyal dengeleri bir arada düşünerek gelecek kuşaklara yaşanabilir bir dünya bırakma çabasıdır. Bu anlayışın temelinde doğayı tüketmeden ve ekosistem dengesini bozmadan faaliyet yürütme zorunluluğu vardır. Günümüzde çevreyi koruma çabası sadece ekolojik bir zorunluluk değil, aynı zamanda toplumsal refahı, kültürel mirası ve gelecek nesillerin haklarını savunma mücadelesidir. Sürdürülebilirlik ortak bir insanlık sorumluluğudur.
Paragrafta sürdürülebilirlik kavramına ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?
A) Sürdürülebilirlik, sadece doğal çevrenin korunmasına yönelik teknik uygulamalardan ibarettir.
B) Ekolojik, ekonomik ve toplumsal dengeleri gözette amaçları taşır.
C) Gelecek kuşakların haklarına saygı göstermeyi gerektirir.
D) Çevreyi tüketmeden faaliyet yürütmeyi amaçlar.
E) Toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasıyla ilişkilidir.
2. Çevreciliğin çıkış noktası, sürekli üreten, tüketen ve çevreyi kirleten toplumsal anlayışa karşı geliştirilen tepkilerdir. Nüfus artarken kıt kaynakların bilinçli kullanılması gerektiği düşüncesi dayanaklı fikri ortaya çıkarmıştır. Tarih boyunca çevre üzerindeki baskı sanayileşme ile yoğunlaşmış, büyük çevresel sorunlar ve çevreye duyarlı insanların çalışmaları çevreci fikirlerin kabul görmesine yol açmıştır. Aydın ve düşünürler çevrenin korunması gerektiğini vurgularken, çevrecilik hareketlerinin temelinde insanın çevrenin efendisi değil onun bir parçası olduğunun farkına varılması yatar. Sanayileşmenin etkisiyle gelişen çevreci akımlar, korumacı ve muhafazakar yaklaşımlar yetersiz kalınca etik yaklaşımlarla bütünleştirilmiştir.
Parçada verilen bilgilere göre çevreci düşüncenin oluşumunu en iyi açıklayan ifade hangisidir?
A) Çevreciliğin temel amacı doğayı estetik bir unsur olarak değerlendirmektir.
B) Çevre sorunlarının sanayi öncesi dönemde başlaması çevreciliği ortaya çıkarmıştır.
C) Toplumsal tüketim kültürünün yarattığı baskı ve kıt kaynakların fark edilmesi çevreci akımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.
D) Çevrecilik hareketi toplumun çevreye yönelik ilgisinin azalmasıyla güç kazanmıştır.
E) Korumacı ve muhafazakar yaklaşımlar çevre sorunlarını tamamen çözmüştür.

Karekod

Testlerin ön sayfasında yer alan **KAREKOD** okutularak video çözümlerine ulaşılabilir.

Etkinlik

Yeni müfredatın öğrenciden beklediği **beceri temelleri** bu kısımda yer alan etkinliklerle geliştirilecektir. Konuya ait detayların etkinlikler üzerinden pekişeceği kısımdır.

Etkinlik Tipleri

- Kavram eşleştirme
 - Tablo oluşturma
 - Boşluk doldurma
 - Doğru - Yanlış
 - Tanılayıcı dallanmış ağaç
 - Okuma metinleri
 - Gündelik Hayatla Bağlantı
 - Gözlem ve Analiz
- tarzında etkinlikler bulunmaktadır.

ETKİNLİK

Etkinlik-1

"Aşk ve Gurur Filmi Üzerine Hermeneutik İnceleme"

"Aşk ve Gurur Filmi Üzerine Hermeneutik İnceleme"

"Yorum, yalnızca metnin geçmişten gelen anlamıyla değil, yorumcunun tarihsel-dilsel ufku ile karşılaşmasında gerçekleşir. Metin ve yorumcu arasında bir diyalog doğar."

Hans Georg Gadamer

Bu bağlamda, romanın sözlü imgeleri ile filmin görsel tercihleri arasındaki ilişkiye bakabiliriz. Örneğin, metinde kapalı mekânlarda geçen duygusal çatışmalar, filmde dış mekânda ve doğa koşullarında yorumlanabilmiş; bu düşünüm bir "yorum tercihidir".

a) Aşağıdaki soruları kısaca yanıtlayınız.

Filmde sahnenin dış mekânda, yağmur altında geçmesi metindeki hangi imgeyle ya da duygu durumu ile ilişkilendirilebilir?

b) Aşağıdaki ifadelerden doğru olduğunu düşündüklerinizi işaretleyip altındaki soruyu yanıtlayınız.

Film, metindeki anlamı sınırlıyor.	Film, metindeki yeni bir anlam katmanı ekliyor.
Film, metindeki anlamı zenginleştiriyor.	Film, metindeki çokanlamlılığı azaltıyor.

Eğer Jane Austen bu sahneyi izleseydi, filmdeki mekân ve atmosfer tercihleri hakkında ne düşünürdü?

Karekod

Etkinlik ve yazılıya hazırlık sayfalarının üstünde yer alan **KAREKODU** okutularak cevap anahtarlarına ve video çözümlerine ulaşılabilir.

YAZILIYA HAZIRLIK

11. SINIF FELSEFE YAZILI SINAVI - 4

Adı Soyadı: Sınıfı : Numarası : Puan :

1.

Aşağıdaki metinlerden hangileri felsefi nitelik taşır, hangileri sadece edebi bir anlatıdır? Yanına "Felsefi" veya "Edebi" yazınız ve nedenini bir cümleyle belirtiniz.

"Ay ışıltı suya vurdu, gece suskun bir düşünceye daldı."

"Bir gün herkes kendi hikâyesini aramak için yola çıkar."

2.

Aşağıdaki sorulardan birine kısa yanıt veriniz.

Edebiyat felsefenin sağladığı düşünce derinliği olmadan yalnızca "hikâye anlatımı" mı olurdu?

Felsefi bir roman ya da şiir okuduğunuzda sizde nasıl bir farkındalık oluşur?

Yazılı Sınav Senaryoları

Okuldaki sınav tarzına uyumlu hazırlanan yazılı sınav soruları, **MEB'in yayınladığı senaryolarla** örtüşmektedir. Konuyu tamamıyla öğrenmenin son halkasını oluşturan bu bölüm, okuldaki başarının geliştirilmesini hedeflemiştir.

Yazılıya Hazırlık Soruları

Konunun etkinliklerle başlayan öğrenim sürecini klasik sorularla **bütüncül ve eğitim-öğretim dönemi içerisindeki** sınava hazır hâle getiren kısımdır.

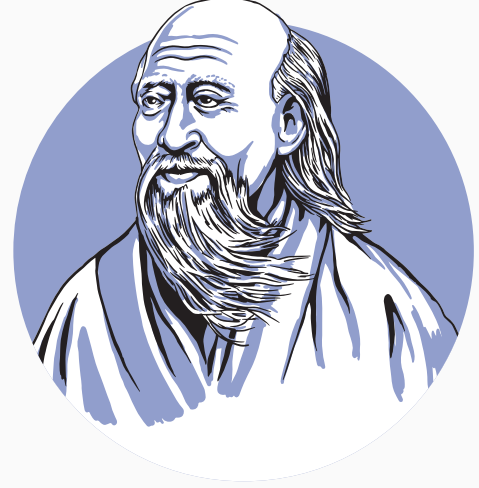

Bu temada neler öğreneceğiz?

“Doğa birine başka diğerine başka davranmaz.”

Lao Tzu

Lao Tzu'nun bu sözü, insanın doğayla ilişkisini anlamak için güçlü bir metafordur. Doğa herkese eşit davranır; fakat insan, çoğu zaman bu eşitliği kendi çıkarları uğruna bozar. Oysa doğanın düzeni, adalet ve denge üzerine kuruludur. Bu denge bozulduğunda, zarar gören yalnızca doğa değil, insanın kendisidir. İşte çevre felsefesi, insanın bu sorumluluğunu fark etmesini sağlar. Doğayı bir “kaynak” değil, kendine ait bir değer olarak görmek hem bilgelik hem de etik bir duruştur.

Aşağıda yer alan başlıklar, yol haritamızı belirleyecektir.

Çevre ile İlgili Felsefi Soru ve Problemleri Anlayabilme

- Çevreye dair felsefi soru ve problemler
- Çevreye dair felsefi problemlerin günlük hayatla ilişkisi

Çevre Sorunlarıyla İlgili Felsefi Düşünce Ortaya Koyabilme

- Çevre problemlerinin felsefi çözümlemesi
- Çevre sorunlarına yönelik görüş ve argümanlar
- Çevre sorunlarına dair felsefi metin yazımı

Ön Değerlendirme Soruları

Doğa ve çevre kavramları arasında nasıl bir fark vardır?

Aşağıdaki çevre tanımlarından hangisine daha yakınsın? (Birini seç ve nedenini yaz.)

Tanım

- a) Biyolojik, fiziksel, sosyal ve kültürel ortam
b) İnsan etkisinden bağımsız var olan düzen

Neden

.....
.....

İnsanda doğaya efendi olma arzusu var mıdır? Olabilir mi?

Aşağıdaki iki örneği incele ve düşün:

- Hollanda'nın okyanustan tarım arazisi devşirmesi
- Sel ve afetler sonucu insanların doğa karşısında çaresiz kalması

Bu örnekler, insanın doğa karşısındaki konumunu nereye yerleştirir?

Bir cümleyle yanıtla:

İnsan doğaya karşısında , çünkü

Ekoloji ve çevre felsefesi arasında fark var mıdır?

Aşağıdaki tanımlardan hangisine kendini daha yakın hissediyorsun?

Tanım

- a) Ekoloji, doğanın bilimsel incelemesidir.
b) Çevre felsefesi, insanın doğaya yönelik değer ve anlam arayışıdır.

Neden

.....
.....

Köprü Kurma

Bu temada, çevre kirliliği ve atık gibi sorunların felsefi ve etik boyutlarını sorgulayacağız. Başlamadan önce, yandaki QR kodu okutarak Büyük Pasifik Çöp Lekesi hakkındaki metni inceleyiniz ve aşağıdaki soruyu yanıtlayınız.

Metin, bu lekenin herhangi bir ülkenin kıyı şeridinden çok uzakta olduğu için, hiçbir ülke onu temizlemek için sorumluluk almayacak diyor.

Bir çevre sorununun gözden uzak olması veya bizi kısa sürede etkilemeyecek olması, bizi ahlaki yükümlülükten kuratır mı? Bu durum, Sayfa 1'deki Lao Tzu'nun insan, çoğu zaman bu eşitliği kendi çıkarları uğruna bozar sözüyle nasıl ilişkilidir?

.....

Kısa bilgiler

Etik Nedir?

Etik kelimesi Yunanca ethos sözcüğünden gelir ve bir toplumdaki değerler ile normları araştırır. Etik, yalnızca bireysel ahlaki değil aynı zamanda toplumun ortak hayatını da düzenler, bu yönüyle hukuktan farklıdır. Çevre etiği ise insanların çevre ve doğal varlıklarla ilişkilerinde doğru davranışın ne olduğunu sorgular. Çevre etiği, geleneksel etiğin sınırlarını genişleterek insan-dışı varlıkların ve ekosistemlerin de moral statüye sahip olduğunu savunur. Bu sayede, yalnızca insanlar için değil, tüm canlılar ve gelecek kuşaklar için sorumluluklarımızı dile getirir.

Etik bize “doğru olan nedir?” sorusunu sordurur; çevre etiği ise bu soruyu “doğaya karşı doğru olan nedir?” biçiminde genişletir.

Günlük yaşamımızda tüketim alışkanlıklarımız, ulaşım tercihlerimiz, hatta dijital etkinliklerimiz bile doğa üzerinde bir iz bırakır. Bu iz, **karbon ayak izi** olarak adlandırılır.

Karbon ayak izi, bir bireyin, kurumun ya da toplumun atmosfere saldırdığı toplam **karbondioksit (CO₂)** ve diğer sera gazı miktarını ifade eder. Başka bir deyişle, çevre etiği açısından karbon ayak izi, **ahlaki bir ölçüt** hâline gelir:

Davranışlarımızın doğaya verdiği etkiyi biliyor muyuz?

Tüketim tercihlerimizle gelecek kuşaklara karşı sorumluluk bilinci taşıyor muyuz?

Etik farkındalığın pratiğe dönüşmesi, işte bu noktada başlar. Şimdi kendi **karbon ayak izinizi** hesaplayarak çevre üzerindeki etkinizi görün ve bunu azaltmak için neler yapabileceğinizi düşünün.

Etkinlik-7

Benim İzim Ne Kadar Derin?

QR kodu kullanarak Karbon Ayak İzi Hesaplayıcısına girin ve ayak izinizi hesaplayın.

Karbon ayak izi sonucum:

Ardından şu soruları yanıtlayın:

Sonucun seni şaşırttı mı?

.....

Etik açıdan, bu sonucun sorumluluğu kimdedir: birey mi, toplum mu?

.....

Karbon ayak izinizi azaltmak için hangi üç küçük değişikliği yapabilirsiniz?

.....

Kısa bilgiler

İnsan merkezci etiğin çeşitli türleri vardır:

Sıkı insan merkezcilik:

Doğaya hükmetme ve ekonomik büyümeyi hedefler; doğa sınırsızca tüketilir.

Aydınlanmış insan merkezcilik:

René Dubos'a göre insan, doğayı sevip ona sahip çıktığında gelişebilir; gelecek kuşakların çıkarları için ekolojik dengelerin korunması gerektiğini savunur. Çevre sorunlarının çözümü için insan merkezci olmayan yeni modellere gerek olmadığını, insan merkezci bakışın uzun vadeli çıkarları gözeterek çevreyi koruyabileceğini ileri sürer.

Reformist insan merkezcilik:

Bryan Norton, katı antropomerkezcilik ile insan-merkezci olmayan yaklaşımlar arasında bir köprü kurar. Bu yaklaşım, acı çeken canlılara hukuki hak tanıyarak insanın doğadaki diğer canlılara sebepsiz acı çektirmesini engellemeyi amaçlar.

Kâhyalık yaklaşımı:

İnsanların doğaya sahip olmasalar da ona kâhya gibi bakmaları gerektiğini savunur.

Not

İnsan merkezci etik, doğal kaynakların insan tarafından sınırsız kullanılmasını meşrulaştırdığı için çevre tahribatının ve kirliliğin önemli nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Bununla birlikte aydınlanmış ve reformist insan merkezcilik, çevrenin korunması için insanların sorumluluk alması gerektiğini vurgular.

Canlı Merkezci Etik

Canlı merkezci etik, insan merkezci anlayışa bir tepki olarak ortaya çıkmış ve insanın diğer canlılardan üstün olmadığını savunmuştur. Bu görüş, hayvanlar, bitkiler ve tüm biyotik varlıkların içsel değere sahip olduğunu, insanların bu canlılara saygı duymakla yükümlü olduğunu belirtir. Canlı merkezci etik tüm canlıların ahlaki topluluğun üyesi olduğunu kabul eder ve canlı haklarını savunur. Bu yaklaşıma göre canlılar ekonomik değerleri nedeniyle değil, canlı olmaları nedeniyle değerlidir.

Canlı merkezci etiğin başlıca alt yaklaşımları şunlardır:

Yaşama Saygı Etiği (A. Schweitzer):

Tüm canlıların yaşam iradesi olduğunu ve yaşamın kutsal olduğunu savunur. Ahlaki topluluğun sınırlarını bütün canlıları kapsayacak şekilde genişletir ancak cansız varlıkları dışarıda bırakır.

Doğaya Saygı Yaklaşımı (P. W. Taylor):

Her canlının kendi yaşam merkezine sahip olduğunu ve tüm canlıların eşit değer taşıdığını ileri sürer.

Gaia (Yaşayan Dünya) Yaklaşımı (J. Lovelock & L. Nash):

Dünya'yı kendini düzenleyen canlı bir organizma olarak görür; bütün canlıların bu sistemin parçası olduğunu vurgular.

Hayvan Hakları Yaklaşımı (P. Singer & T. Regan):

Hayvanların acı çekme kapasitesi nedeniyle ahlaki haklara sahip olduğunu savunur; insanların hayvanlara zarar vermemesini ve onların haklarını tanımasını ister.

Not

Canlı merkezci etik, doğadaki canlı çeşitliliğinin insan çıkarları gözetilmeksizin korunması gerektiğini savunur; biyolojik çeşitliliği koruyan politikaların desteklenmesini ve hayvanların sömürülmesine karşı çıkılmasını öngörür.

1. Sanayi devrimi sonrası üretim artışı ekonomik refah sağlarken, doğaya verilen zararlar ve ortaya çıkan iklim değişiklikleri ile atık sorunları sürdürülebilirlik konusunu gündeme getirmiştir. Sürdürülebilirlik yalnızca çevreyi koruma değil, ekolojik, ekonomik ve sosyal dengeleri bir arada düşünerek gelecek kuşaklara yaşanabilir bir dünya bırakma çabasıdır. Bu anlayışın temelinde doğayı tüketmeden ve ekosistem dengesini bozmadan faaliyet yürütme zorunluluğu vardır. Günümüzde çevreyi koruma çabası sadece ekolojik bir zorunluluk değil, aynı zamanda toplumsal refahı, kültürel mirası ve gelecek nesillerin haklarını savunma mücadelesidir. Sürdürülebilirlik insanlığın ortak sorumluluğudur.

Paragrafta sürdürülebilirlik kavramına ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Sürdürülebilirlik, sadece doğal çevrenin korunmasına yönelik teknik uygulamalardan ibarettir.
- B) Ekolojik, ekonomik ve toplumsal dengeleri gözetme amacı taşır.
- C) Gelecek kuşakların haklarına saygı göstermeyi gerektirir.
- D) Çevreyi tüketmeden faaliyet yürütmeyi amaçlar.
- E) Toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasıyla ilişkilidir.

2. Çevreciliğin çıkış noktası, sürekli üreten, tüketen ve çevreyi kirleten toplumsal anlayışa karşı geliştirilen tepkilerdir. Nüfus artarken kıt kaynakların bilinçli kullanılması gerektiği düşüncesi dayanışma fikrini ortaya çıkarmıştır. Tarih boyunca çevre üzerindeki baskı sanayileşme ile yoğunlaşmış, büyük çevresel sorunlar ve çevreye duyarlı insanların çalışmaları çevreci fikirlerin kabul görmesine yol açmıştır. Aydın ve düşünürler çevrenin korunması gerektiğini vurgularken, çevrecilik hareketinin temelinde insanın çevrenin efendisi değil onun bir parçası olduğunun farkına varılması yatar. Sanayileşmenin etkisiyle gelişen çevreci akımlar, korumacı ve muhafazakâr yaklaşımlar yetersiz kalınca etik yaklaşımlarla bütünleştirilmiştir.

Parçada verilen bilgilere göre çevreci düşüncenin oluşumunu en iyi açıklayan ifade hangisidir?

- A) Çevreciliğin temel amacı doğayı estetik bir unsur olarak değerlendirmektir.
- B) Çevre sorunlarının sanayi öncesi dönemde başlaması çevreciliği ortaya çıkarmıştır.
- C) Toplumsal tüketim kültürünün yarattığı baskı ve kıt kaynakların fark edilmesi çevreci akımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.
- D) Çevrecilik hareketi toplumun çevreye yönelik ilgisinin azalmasıyla güç kazanmıştır.
- E) Korumacı ve muhafazakâr yaklaşımlar çevre sorunlarını tamamen çözmüştür.

3. Çevre kavramı, ekonomik gelişmenin kaynağı ve sınırı olan doğal kaynakların sınırlı olduğunu hatırlatır; bu durum ekonomik büyümenin de sınırlı olması gerektiğini gösterir. Çevre sorunları yalnızca diğer canlıları tehdit eden bir mesele olmayıp, insan sağlığını da doğrudan etkilemiştir. 1952'de Londra'daki hava kirliliği nedeniyle binlerce insanın ölmesi, insan sağlığı üzerindeki bu etkinin çarpıcı bir örneğidir. Çevre sorunları böylece hem ekonomik kalkınmanın sınırlarını belirler hem de insan sağlığını tehdit eder. Çevre etiği yaklaşımının temelinde de çevrenin korunması bilinci ve ekosistemi tahrip eden sorunların birlikte değerlendirilmesi bulunur.

Bu parça temel alınarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Çevresel kaynakların sınırlı olması ekonomik büyümenin de sınırsız olamayacağını gösterir.
- B) Hava kirliliğinin insan sağlığı üzerinde ciddi etkileri olduğu ifade edilmektedir.
- C) Çevre sorunları sadece diğer canlıları ilgilendiren bir konudur.
- D) Ekonomik gelişme ile çevresel kaynakların tüketimi arasında bir ilişki kurulmuştur.
- E) Çevre etiği, ekosistemin tahribatına yönelik bilinçlenmeyi amaçlar.

4

4. Çevre etiği yaklaşımları insan merkezci (antroposentrik), canlı merkezci (biosentrik) ve çevre merkezci (ekosentrik) olarak üçe ayrılır. İnsan merkezci etik, doğadaki varlıkların değerini insanın yararına sağladığı katkıyla ölçer. Canlı merkezci anlayış ise her canlının kendine özgü bir değeri olduğunu ve insan dışındaki canlıların da hakları olduğunu savunur. Çevre merkezci yaklaşım, canlı yaklaşımın ötesine geçerek cansız çevre unsurlarını da etik değerlendirmeye katar. Gelecekçi yaklaşımlar ise çevrenin tüm unsurlarını gelecek kuşaklardan ödünç alınmış varlıklar olarak görür.

Yukarıdaki bilgilere göre aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) İnsan merkezci yaklaşıma göre doğal varlıkların değeri insan yararına sağladığı faydayla ölçülür.
- B) Canlı merkezci etik, insan dışındaki canlıların haklarının olduğunu savunur.
- C) Çevre merkezci etik, cansız varlıkları da etik değerlendirmeye dahil eder.
- D) Gelecekçi yaklaşımlar sadece bugün yaşayan bireylerin sorumluluklarını konu alır.
- E) Çevre etiği yaklaşımları arasında insan merkezcilik, canlı merkezcilik ve çevre merkezcilik yer alır.

5. İnsan merkezci etik anlayışı, insanın kendini doğanın efendisi olarak görmesi üzerine kuruludur; insan dışındaki canlı ve cansız varlıkların içsel bir değeri olmadığı varsayılır. Bu yaklaşıma göre doğa, insanın hizmetine sunulmuştur. Aristoteles, bitkilerin hayvanlar, hayvanların ise insanlar için var olduğunu söyler; Protagoras da insan her şeyin ölçüsüdür diyerek bu anlayışı genişletir. Kant ise hayvanların yalnızca araç olduklarını, korunmalarının ancak insanlara fayda sağladığı sürece anlam taşıdığını ileri sürer.

Paragrafta verilen görüşler doğrultusunda aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Aristoteles ve Protagoras insanı doğadaki diğer varlıkların üstünde görmektedir.
- B) Kant'a göre hayvanlara karşı yükümlülüğümüz ancak insanlara fayda sağladıkları sürece vardır.
- C) İnsan merkezci etik anlayışı doğadaki her varlığın kendi başına bir değeri olduğunu savunur.
- D) İnsan merkezci yaklaşımda doğa, insanın amaçlarına hizmet eden bir araç olarak kabul edilir.
- E) Batı medeniyetinin tüketimi ve üretimi teşvik eden anlayışı insan merkezci etiğin güçlenmesinde rol oynamıştır.

6. İnsanlık, teknoloji ve tıptaki ilerlemeler ve nüfus artışı ile doğaya üstünlük kurmaya başladı. Başlangıçta doğal kaynakların bitmez ve tükenmez olduğu sanılıyordu, ancak zamanla bu inancın yanlış olduğu anlaşıldı. İnsanların kaynakları yoğun kullanması çeşitli çevre sorunlarına yol açtı. 1952'de Londra'da dört binden fazla kişinin hava kirliliği nedeniyle ölmesi, çevre sorunlarının insan yaşamı üzerindeki etkisini gösterdi. Bu olay sonrası insanlar çevre konularını ekonomi, ekoloji ve felsefe bağlamında tartışmaya başladı. Bu gelişmeler, insanları çevreye karşı daha fazla ahlaki sorumluluk hissetmeye yöneltti.

Bu paragrafa göre aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Teknolojik ilerleme ve nüfus artışı, insanların doğa karşısındaki üstünlük duygusunu artırmıştır.
- B) Doğal kaynakların tükenmez olduğuna dair inanç, zaman içinde gerçekçi olmadığı anlaşılmıştır.
- C) Çevre sorunları, insanları çevre üzerine düşünmeye ve tartışmaya yöneltmiştir.
- D) Londra'daki hava kirliliği felaketi çevre sorunlarının sadece hayvanları etkilediğini göstermiştir.
- E) Çevre sorunları, insanların ahlaki sorumluluk bilincini artırmıştır.

7. Hava kirliliği, iklim değişikliği ve sanayileşmenin getirdiği endüstriyel atıklar günümüzün öne çıkan çevresel sorunlarıdır. Bu mücadelede şirketler üretim süreçlerinde ekolojik malzemeler kullanmalı, hükümetler ise yasal düzenlemelerle çevre kirliliğini önlemelidir. Şirketlerin gönüllü sosyal sorumluluk faaliyetleri ile topraktan kazandığını topluma geri verme prensibini benimsemesi ve çevre, eğitim gibi alanlarda kâr amacı gütmeyen projeler yürütmeleri beklenir.

Parçada kurumsal sorumlulukla ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Çevresel sorunlarla mücadele sadece devletlerin sorumluluğundadır.
- B) Şirketler üretim süreçlerinde ekolojik malzemeler kullanarak kirliliği azaltabilirler.
- C) Hükümetlerin kirlitici malzemelere yönelik yasal düzenlemeleri sürdürülebilir çevreye katkı sağlar.
- D) Kurumsal sosyal sorumluluk anlayışı şirketlerin topluma geri verme prensibini içerir.
- E) Sosyal sorumluluk projeleri şirketlerin kâr amacı gütmeyen faaliyetler yapmasını da içerir.

4

8. Canlı merkezci yaklaşım, insan merkezci etik anlayışa tepki olarak geliştirilmiştir. Her canlının, insanların ihtiyaçlarından bağımsız, kendisinden menkul bir değere sahip olduğunu savunur. Bu görüşe göre insan dışındaki canlıların da yaşamları kabul edilmeli ve çıkarları dikkate alınmalıdır. Canlı merkezcilik, doğadaki canlıların insanın mülkiyeti olmadığını, aksine insanlarla beraber ahlaki değerlendirmenin konusu olduğunu ileri sürer. Böylelikle, tüm canlıların etik ilgi alanına dahil edilmesini savunur ve diğer canlıları araçsallaştırmaktan kaçınmak gerektiğini vurgular.

Paragraftaki bilgilere göre canlı merkezci etik anlayış hakkında aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Canlı merkezci yaklaşım, insan dışındaki canlıların da etik değerlendirmeye dahil edilmesi gerektiğini savunur.
- B) Bu yaklaşım, insanın doğaya egemen olduğunu vurgular.
- C) Canlı merkezcilik, çevre sorunlarının çözümünde sadece insanların sorumluluğu olduğunu belirtir.
- D) Canlı merkezci etik, hayvan ve bitkilerin yalnızca insanların yararı için var olduğunu savunur.
- E) Bu yaklaşım, çevre etiği tartışmalarında insan dışındaki varlıkları dikkate almamaktadır.

11. SINIF FELSEFE YAZILI SINAVI - 1

Adı Soyadı:

Sınıfı :

Numarası :

Puan :

1.

Doğadan Öğrenmek Hayy bin Yakzan ve Çevre Etiği

Endülüslü filozof İbn Tufeyl, Hayy bin Yakzan adlı felsefi anlatısıyla felsefe tarihinin en özgün düşünce deneylerinden birini sunar. Bu eserde, ıssız bir adada bir ceylan tarafından büyütülen Hayy adında bir kahramanın hikâyesi anlatılır. Hayy, çevresinde hiçbir insan, toplum veya yerleşik dinî norm olmadan, zihnini boş bir levha (tabula rasa) olarak kullanarak başlar. Tek rehberi doğadır. Hayvanları ve bitkileri gözlemleyerek, zamanla evrenin düzenini ve yaratıcının varlığını keşfeder. Hayy'ın yolculuğu, insanın doğayla kurduğu ilişki üzerinden felsefi gerçeklere ulaşmasını anlatan otodidaktik (kendi kendine öğrenme) bir süreçtir.

Yukarıdaki metinden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

a) Hayy'ın hayatının ilk döneminde, yani annesi olarak gördüğü ceylanla ve çevresindeki diğer hayvanlarla güçlü bir bağ kurduğu zamanlarda geliştirdiği ahlak anlayışı, sizce hangi etik yaklaşıma (insan merkezci, canlı merkezci, çevre merkezci) daha yakındır? Nedenini açıklayınız.

b) Hayy, büyüdükçe gözlemlerini sadece hayvanlardan değil, bitkilerin dünyasından evrenin düzenine, yıldızlara ve cansız varlıkların (toprak, su, ateş) doğasına doğru genişletir. Hayy'ın bu daha olgunlaşmış felsefesi, hangi etik yaklaşıma daha çok benzemektedir? Bu değişimi nasıl açıklarsınız?

c) İbn Tufeyl, Hayy'ın felsefi mükemmelliğe ancak toplumdan uzakta, tamamen doğayla baş başa kalarak ulaşabileceğini savunur. Sizce İbn Tufeyl, bu hikâye aracılığıyla insan merkezci bir yaklaşımı mı, yoksa doğanın kendi başına bir öğretmen ve değer kaynağı olduğunu mu vurgulamaktadır? Tartışınız.

2. Aşağıdaki boşlukları, verilen kelimelerden uygun olanı boşluğa gelecek şekilde doldurunuz.

Çevre kirliliği

Sıfır Atık

Canlı merkezci etik

İnsan merkezci etik

Sürdürülebilirlik

, doğaya çoğunlukla araçsal değer atfeder.

, ahlaki topluluğu yalnızca canlıları kapsayacak biçimde ele alır.

, bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılamayı ifade eder.

, ahlaki topluluğu yalnızca canlıları kapsayacak biçimde ele alır.

, kirleticilerin hava, su veya toprağa ortamına karışarak ekosistem işleyişini bozmasıdır.

, yaklaşımı; atık oluşumunu en aza indirme, kaynak verimliliği ve yeniden kullanım/geri kazanım süreçlerini sistematik hâle getirmeyi hedefler.

3. Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve doğru (D) ya da yanlış (Y) olarak işaretleyin.

	D	Y
Reformist ve aydınlanmış insan-merkezcilik, çevreyi koruma sorumluluğunu tamamen reddeder.	☐	☐
Canlı-merkezci etik, hayvanlar ve bitkiler dahil tüm canlılara içsel değer atfeder.	☐	☐
Sürdürülebilirlik yalnız çevresel boyuttan ibarettir; ekonomik ve sosyal boyutları yoktur.	☐	☐
Sera gazı salımlarının başlıca kaynakları arasında fosil yakıt kullanımı, tarım-hayvancılık ve ormansızlaşma bulunur.	☐	☐
İnsan-merkezci etik, doğayı çoğu zaman insanların amaçlarına hizmet eden bir araç olarak görür.	☐	☐

4. Aşağıda verilen kavramlar ile tanımları uygun şekilde eşleştiriniz.

Kavram	Açıklama
Sürdürülebilirliğin boyutları ☐	☐ Tüm canlıların (insan, hayvan, bitki) içsel değere sahip olduğunu savunur.
Canlı Merkezci Etik ☐	☐ İnsan yararını kesin olarak üstün görür; doğayı daha çok araçsal bir değer olarak konumlandırır.
İnsan Merkezci Etik ☐	☐ Çevresel, ekonomik ve sosyal boyutların dengeli bir şekilde birlikte ele alınması.

5. Aşağıda güncel bir çevre ikilemini anlatan bir vaka metni verilmiştir. Metni okuyarak soruları yanıtlayınız.

Bir gıda şirketi, karbon ayak izini azaltmak ve temiz enerji hedeflerine ulaşmak amacıyla, gıda üretiminden artakalan büyük miktarda bitkisel atığı (mısır koçanı, buğday sapı vb.) biyoyakıta dönüştürecek büyük bir tesis kurmayı planlıyor.

Şirketin Savunması: Bu tesis, fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltacak, atıkları değerlendirecek ve insanlık için yeşil enerji kaynağı yaratarak ekonomik fayda sağlayacaktır.

Eleştiri: Tesisin kurulacağı bölgedeki çiftçiler, bu atıkların normalde toprağa geri döndüğünü belirtiyor. Atıkların endüstriyel olarak toplanmasının, toprağın mineral yapısını bozacağını, topraktaki mikroorganizmaları ve böcek yaşamını yok edeceğini ve uzun vadede tarımsal verimi düşüreceğini iddia ediyorlar.

a)

Şirketin savunmasını temellendirdiği etik yaklaşım hangisidir? (İnsan Merkezci Etik, Canlı Merkezci Etik) Nedenini, grubun argümanını kullanarak açıklayınız?

b)

Eleştiri yapan çiftçilerin argümanı hangi etik yaklaşıma daha yakındır? Toprağın mineral yapısına ve mikroorganizmalara yaptıkları vurguyu dikkate alarak nedenini açıklayınız.

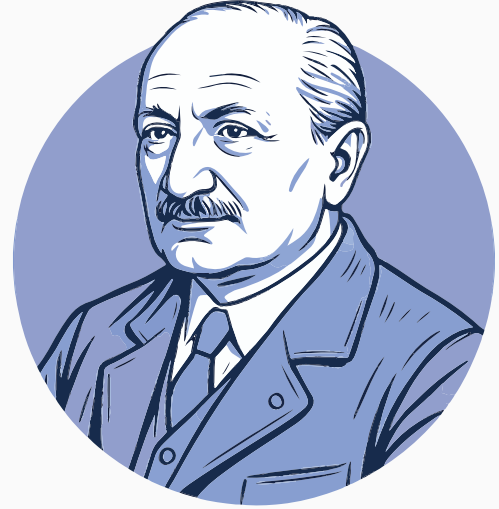

Bu temada neler öğreneceğiz?

"Teknoloji, mesafeleri kısaltmadı, sıkıştırdı."

Heidegger

Teknoloji, insanın doğayı dönüştürme gücüyken bugün insanın kendisini de dönüştürmektedir. Artık yalnızca bir araç değil, düşünme ve yaşama biçimidir. Ancak bu durum, insanı özgürleştirmek yerine bazen kendi üretiminin tutsağı hâline getirir. Teknoloji anlamdan koparsa insanı nesneleştirir. Oysa insan, teknolojiyi yönlendiren bilinç olmalıdır; aksi hâlde yöneten değil, yönetilen hâline gelir. Bu yüzden asıl ihtiyaç, daha çok teknoloji değil, **teknolojiye anlam verecek etik ve bilinçli bir insan anlayışıdır**. Gerçek ilerleme, teknolojiyi insanın iyiliği ve doğanın dengesiyle uyum içinde kullanabilmektir.

Aşağıda yer alan başlıklar, yol haritamızı belirleyecektir.

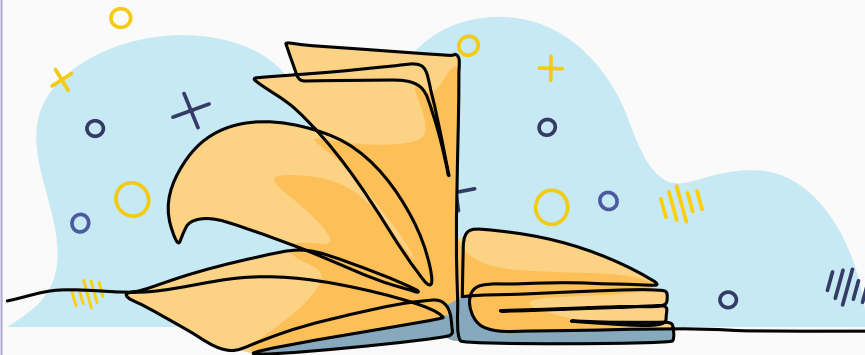

Teknoloji Bağlamında Ontolojik Problemler

- Ontolojik Anlam Kaybı
- Yabancılaşma
- Zaman- Mekân Algısı ve Sanal Evren

Teknoloji Bağlamında Aksiyolojik Problemler

- Güvenlik Sorunları
- Değerlerin Tahribatı
- Ahlaki Eylemin İmkânı

Okuma Metni

Değerlerin Tahribatı

Teknoloji, insan hayatını kolaylaştırmakla birlikte insani değerlerin aşınmasına da neden olabilir. Dijital ortamlar, paylaşım ve iletişim imkânları sunarken aynı zamanda yüzeysellik ve gösteriş kültürünü yaygınlaştırır.

Günümüzde insanlar, kendilerini çoğu zaman sahip oldukları değerlere göre değil, dijital ortamda bıraktıkları izlerle tanımlar hâle gelmiştir. Beğenilmek, görünür olmak ve takip edilmek, yeni bir başarı ölçütü haline gelmiştir. Bu durum, empati, saygı ve samimiyet gibi değerleri gölgede bırakır.

Teknoloji, bireyleri birbirine yakınlaştırdığı kadar, onları kendi iç dünyalarından uzaklaştırabilir. İnsanlar sanal ortamda sürekli iletişim hâlindeyken, gerçek hayatta yalnızlaşabilir. Böylece birey hem kendine hem de çevresine yabancılaşır.

Bu süreçte insani değerler ticarileşir; iyi niyet, yardımlaşma veya dürüstlük gibi kavramlar bile kimi zaman gösteri amaçlı kullanılır. Değerlerin içeriği zayıflarken, biçimi öne çıkar. İnsan, görünüşün gerçeğin yerine geçtiği bir kültür içinde yaşamaya başlar.

Değerlerin tahribatı, yalnızca bireyin değil toplumun da anlam dünyasını zayıflatır. Ortak değerlerin kaybolması, insanlar arasındaki güven bağını sarsar. Bu nedenle teknolojik ilerleme ile ahlaki bilinç arasında denge kurulmadığında, toplumsal bütünlük de zarar görebilir.

Etkinlik-13

Değerlerin Analizi

Instagram, TikTok, YouTube, X vb. bir platformda çok popüler olan bir influencer, ünlü veya popüler bir içerik üretici seçin. Bu kişinin profilini inceleyiniz ve aşağıdaki formu doldurunuz.

Vaka Analizi Çalışma Formu

İncelenen Hesap (Profil Adı)

Platform

İçerik Özeti

Bu hesapta ağırlıklı olarak ne tür içerikler paylaşılıyor? (Örn: Lüks seyahat, zengin yaşam, güzellik/moda, mizah, bilgi, spor başarıları...)

ÖNE ÇIKARILAN Değerler:

Sizce bu profil, hangi değerleri veya yaşam biçimlerini ideal veya başarılı olarak sunuyor? (En az 3 tane yazın.) Örnekler: Popülerlik, zenginlik, macera, sosyal statü, eğlence vb.

ARKA PLANA İTİLEN Değerler:

Bu profilin dünyasında hangi insani değerler görünmez veya önemsiz kalıyor? (En az 3 tane yazın.) Örnekler: Mütevazılık, bilgelik, sabır, mahremiyet, derin dostluk, aile bağları, empati vb.

Etkinlik-17

Makineler Düşünebilir Mi

QR kodu okutarak Ord. Prof. Dr. Cahit Arf'in Makineler Düşünebilir Mi ve Nasıl Düşünebilir? Adlı makalesini okuyunuz.

a) Araştırma Notları

Cahit Arf'in Makine Düşünebilir mi ve Nasıl Düşünebilir? makalesinden veya ilgili çalışmalardan edindiğiniz bilgileri özetleyiniz. Aşağıdaki kutucuğa önemli kavramları yazınız (örn. dil kullanımı, hesap yapma).

Önemli Kavramlar:

b) Cahit Arf'in perspektifine göre aşağıdaki tabloyu doldurun.

Makinenin Yapabileceği Şeyler (Arf'a göre)	İnsanı Farklı Kılan Şeyler (Arf'a göre)
1. Hesap yapma	1. Estetik Bilinç (Güzeli takdir etme)
2.	2.
3.	3.

c) Arf, makinelerde estetik bilinç olmamasını temel fark görmüş. Günümüzde yapay zekâ resim yapıyor, müzik besteliyor. Sence Arf bugün yaşasaydı fikri değişir miydi? Neden?

.....

d) Cahit Arf, düşünen makinenin sadece hesap yapmaması, önceden tanımlanmamış yeni sorunlara intibak edebilmesi gerektiğini söyler. Kendi intibak eden makinenizi tasarlayın.

Makinenizin beynine aşağıdaki modüllerden hangilerini eklersiniz? En az 4 tane seçin ve kutuya yerleştirin.

Süper Hızlı Hesaplayıcı, Devasa Hafıza Bankası, Örüntü Tanıma Modülü, Kural Değiştirme Yeteneği, Kural Değiştirme Yeteneği, Estetik Takdir Modülü (Şiir/Müzik), Hata Yapıp Öğrenme Birimi, Rastgele Fikir Üretici, Empati Simülatörü

1. Antik Yunan'da tekhne, yalnızca bir üretim tarzını değil, varlığın açığa çıkma biçimlerinden birini ifade ediyordu. Modern çağda ise teknoloji, insanın doğayla uyumlu bir yaratım biçimi olmaktan uzaklaşıp doğaya hükmetme aracına dönüşmüştür. Bu dönüşüm, insanın varlıkla olan ilişkisini uyumdan denetime taşımıştır. Böylece teknik, artık estetik ve etik bir etkinlik değil, ekonomik bir zorunluluk olarak görülmeye başlanmıştır.

Bu parça, teknolojiye ilişkin hangi felsefi tutumu eleştirir?

- A) Teknoloji karşıtlığı
- B) Teknoloji taraftarlığı
- C) Tekhneyi araçsallaştıran anlayış
- D) Bilimsel determinizm
- E) Doğalcı özcülük

3. Teknolojinin gelişimiyle birlikte birey, kendi ürünlerinin gerisinde kalma korkusuyla sürekli yenilenme baskısı altında yaşamaktadır. Bu baskı, insanın kendi emeğiyle ürettiği sistemler karşısında değersizleşmesine yol açar. Böylece teknoloji, özgürleştirici bir güç olmaktan çok, varoluşsal bir kaygının kaynağı haline gelir.

Bu durumu en iyi açıklayan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yabancılaşma
- B) Pragmatizm
- C) Determinizm
- D) Empirizm
- E) Rasyonalizm

4

2. Günümüzde dijital teknolojiler, insanın kendini ve çevresini algılama biçimini kökten değiştirmektedir. Zaman, artık üretkenliğin ritmine göre ölçülürken; mekân, sanal uzamların esnekliğiyle yeniden tanımlanmıştır. İnsan fiziksel olarak bulunduğu yerde değil, bağlantıda olduğu ağlarda var olmaktadır. Bu yeni varoluş biçimi, bireyin hem özgürlüğünü hem de yabancılaşmasını aynı anda artırmaktadır.

Parçada tartışılan problem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mekanizmin etik temelleri
- B) Ontolojik anlam kaybı
- C) Zaman ve mekânın dijitalleşmesi
- D) Epistemolojik rölativizm
- E) Doğal belirlenim

4. Ontolojik anlam kaybı, insanın varlığını temellendirdiği değerlerin çözülmesiyle ortaya çıkar. Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle kutsal, ahlaki ve estetik referanslar zayıflar. İnsan, artık kendini araçlar üzerinden tanımlar; üretme ve tüketme süreçleri kimliğin ana unsuru haline gelir. Bu durumda insan nedir? sorusu, yerini insan ne işe yarar? sorusuna bırakır.

Bu parçada teknolojiye ilişkin hangi felsefi sonuç dile getirilmektedir?

- A) Bilimsel ilerlemenin ahlaki yükselişi
- B) Değerlerin yeniden üretimi
- C) Varlığın işlevselleşmesi
- D) Epistemolojik kesinlik
- E) Pozitivist determinizm

5. Postmodern çağda birey, bilgi bolluğu içinde anlam eksikliği yaşamaktadır. Dini, kültürel ve ahlaki kimliklerin parçalanması, insanın kendini konumlandırma imkânlarını daraltmıştır. Bu durum, varlığın bütünlüğüne ilişkin algının çözülmesiyle sonuçlanmıştır. İnsan, kendini artık bir topluluğun üyesi olarak değil, geçici bir kullanıcı profili olarak tanımlar.

Bu durum hangi kavramla en iyi ifade edilir?

- A) Toplumsal determinizm
- B) Ontolojik parçalanma
- C) Fenomenolojik indirgeme
- D) Teknolojik rasyonalizm
- E) Dini özcülük

6. Modern teknolojinin ahlaki sonuçları, yalnızca araçların kullanımında değil, bu araçların üretim motivasyonunda da ortaya çıkar. İnsan, doğayı dönüştürürken kendi değer dünyasını da dönüştürmektedir. Atom bombasından yapay zekâya uzanan süreç, fayda ilkesinin etik sınırları aşabildiğini göstermektedir.

Bu parçada tartışılan felsefi problem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimsel yöntemlerin yetersizliği
- B) Teknoloji etiği sorunu
- C) Determinizmin reddi
- D) Ontolojik özcülük
- E) Mekanik rasyonalizm

7. Teknoloji etiği, yalnızca “nasıl yapılır?” sorusuna değil, “yapılmalı mı?” sorusuna da yanıt arar. Teknolojik ilerleme insan yaşamını kolaylaştırır da, etik sorumluluk bilincini zayıflatma riski taşır. Bu nedenle felsefe, teknolojinin amacını değil, değerini sorgulamak zorundadır.

Bu parçadan çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teknoloji doğası gereği tarafsızdır.
- B) Etik değerlendirme teknolojiye dışsaldır.
- C) Teknoloji ahlaki yargıdan bağımsız ilerler.
- D) Teknolojinin değeri ahlaki amaçla belirlenmelidir.
- E) Felsefe, teknolojiyi sadece araçsal yönüyle inceler.

4<

8. Bernard Stiegler’e göre dijital teknolojiler, insanın düşünme biçimini endüstriyel bir formata indirger. Bilgi artık bireysel tecrübenin değil, algoritmik süreçlerin ürünü haline gelmiştir. Böylece insan zihni, kendi ürettiği sistemler tarafından biçimlendirilen bir veri işleyiciye dönüşür.

Stiegler’in bu görüşü, teknolojinin hangi yönüne eleştirel bir bakış getirir?

- A) Ontolojik yaratıcılık
- B) Bilişsel proleterleşme
- C) Estetik determinizm
- D) Bilimsel sezgicilik
- E) Fenomenolojik indirgeme

Bu temada neler öğreneceğiz?

"Felsefe dinin dostu ve süt kardeşidir... hakikat hakikate ters düşmez; hak hak ile olur."

İbn Rüşd

İnsanlık tarihi boyunca akıl ve inanç arasındaki ilişki, filozofların ve din bilginlerinin üzerinde durduğu en zorlu problemlerden biri olmuştur. Kimileri inancın yalnızca hissî bir kabul olduğunu söylerken, kimileri aklın rehberliğini vurgular, bazı düşünürler ise ikisi arasında bir denge ve karşılıklı destek aramıştır. Bu temada, din felsefesinde akıl-inanç ikilemi olarak bilinen bu tartışmalara eğilerek akıl ve inanç arasındaki gerilim ve birlikteliği, tarih boyunca ortaya çıkan farklı felsefi tavırları, din ve felsefe arasındaki uzlaşma ve ayrışmaları ve bu kavramların gündelik hayattaki yansımalarını inceleyeceğiz. Farklı filozofların görüşlerini karşılaştıracak, yaratıcı etkinliklerle kendi düşüncelerinizi sorgulayacak ve akıl-gönül-inanç dengesini arayacaksınız.

Aşağıda yer alan başlıklar, yol haritamızı belirleyecektir.

Akıl-İnanç İlişkisine Yönelik Felsefi Görüşler

- Akıl-inanç ilişkisi
- Anlamak
- İman
- Sezgi

Etkinlik-4

Akıl ve İnanç Arasında Ben Nerede Duruyorum?

Yönerge: Bir tarafında Akıl diğer tarafında İnanç yazan yatay bir çizgi düşününüz. Çizginin ortası, aklın ve inancın dengede olduğunu; bir ucu aklın, diğer ucu inancın baskın olduğunu simgeler. Kendi dünya görüşünüzü bu çizgi üzerinde konumlandırınız ve nedenini açıklayınız.

Akıl

İnanç

Çizgi Üstünde Konumum:

Açıklama:

Etkinlik-5

Kavramlara Yakınlık Ölçeği

Aşağıdaki tanımları okuyunuz ve bu kavramlara ne kadar yakın hissettiğinizi 1'den 5'e kadar puanlayınız (1 = Çok uzağım, 5 = Çok yakınım).

Sebebini açıklamak için boşlukları doldurunuz.

Kavram ve Tanım	Yakınlık Düzeyi (1-5)	Neden?
Akıl: İslâm düşüncesinde akıl, varlığın hakikatini idrak eden ve iyiyle kötüyü ayırt eden manevî bir cevherdir.		
İnanç: İnanç, ampirik kanıt aramaksızın bir iddiayı sezgisel olarak doğru veya yanlış kabul etme psikolojik durumudur.		
Gönül: Gönül, insanın insan olma iradesidir; yaratıcı bir güç, bilinç ve aynı zamanda bir atmosferdir.		
Akıl ve Gönül: Mevlana'ya göre akıl sınırlıdır ve vahyin ışığında yürüdüğünde hakikati gösteren bir vasıttır. Gönül ise sevginin merkezidir.		

1. İnsanda canlılık gücüne ait eğilimlerle aklî (konuşan nefis) düzeyin amaçları bir arada bulunur. Güzel ve ölçülü olan şeylere yöneliş, duysal zevkin ötesinde nizam ve itidalin bilgisiyle güç kazanır; akıl, düzenli ve uygun olanı sevgiyle teyit eder. Böylece insan, salt taklide dayanan bir beğeniyle değil, ölçülü olanın neden iyi olduğunu kavrayarak sever. Filozoflara göre birliğe yaklaşmak güzelliği artırır; çokluğa ve dağınıklığa meyil ise kusuru çoğaltır. Bu nedenle güzeli istemek, yalnız bedensel hazza değil, düzen fikrine yönelmiş bir aklın işaretidir. Aşk burada, canlılık ve aklın ortak paydasında anlaşılır; yalnızca duylara indirgenirse insanı noksanlaştırır, yalnızca soyutlanırsa da insan tabiatını görmezden gelir. Bu iki kaynağın dengesi, insanın kemaline hizmet eder.

Metne göre güzeli sevmenin akıl-inanç bağlamında anlamı aşağıdakilerden hangisine en yakındır?

- A) Haz ilkesi bakımından duyların sınırsız tatmini
- B) Toplumsal geleneklere körü körüne itaati onaylama
- C) Düzen ve itidal fikriyle temellenmiş bir yöneliş
- D) Bireysel zevklerin rastgele tercihlerle meşrulaştırılması
- E) Aklın etkisinden arındırılmış saf içgüdü

3. Yunus, "ilim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir" diyerek bilginin nihai hedefinin nefsini bilmek olduğunu vurgular. Ona göre kitap öğrenimi, kişi kendini tanımıyorsa, faydasız bir birikime dönüşebilir. Kendi özünü bilmeyen ilmin değerini de ıskalar; zira hakikate giden yol, gönlün kapısından geçer. Gönül kitabından okumak, yalnız medrese bilgisiyle yetinmemeyi; bilginin içsel dönüşüme vesile olmasını amaçlar. Ancak bu, zahirî bilgiyi bütünüyle reddetmek değildir; mesele, bilginin gönül terbiyesine hizmet etmesidir. Bu yaklaşım akıl ile gönlü karşıt değil tamamlayıcı görür. İnsan, aklî araştırmayı gönül eğitimiyle birleştirdiğinde hikmete yaklaşır.

Metne göre Yunus'un bilgi anlayışı aşağıdakilerden hangisini gerektirir?

- A) Duyguları tümüyle dışlayan katı akılcılığı
- B) Zahirî bilgiyi küçümseyip sadece sezgiye yönelmeyi
- C) Akıl bilgisini içsel arınmayla bütünleştirmeyi
- D) Toplumsal geleneği sorgusuz doğrulamayı
- E) Bilgiyi yalnız pratik menfaatle ölçmeyi

2. Âlem, yiyen ve yenen şeylerden ibarettir; fakat Hakk'la baki olanlar bu döngünün ötesine yönelir. Nefsin boğazı vesveseyle doluyken, ulvi olanın feyzine konuk olamaz. Akıl ile gönlün boğazında fikir aşırı yük olmazsa, hazma muhtaç olmayan bir rızık bulunur; bu, maddenin ötesine uzanan manevî bir beslenmedir. İnsanın mizacı kötüye alışırsa rengi solar; mizaça değişince yüzü nurlanır. Çocuk, anneden süten kesildiğinde pek çok nimetin kapısı açılır; insan da belirli gıdalardan yavaş yavaş kesilerek daha olgun bir besine erişir. Bu düzen, görünür gıdadan görünmeyene geçişin terbiyesidir. Akıl ve gönül, bu geçişte beraber yol alır.

Parçada akıl-gönül ilişkisi besin metaforuyla nasıl temellendirilmektedir?

- A) Akıl ve gönül birbirini zayıflatan iki karşıt güçtür.
- B) Gönül, akılı bütünüyle gereksiz kılar.
- C) Aşırı düşünme, manevî besine engeldir; denge gelişimi mümkün kılar.
- D) Yalnızca duylara dayalı beslenme, ruhu mükemmelleştirir.
- E) Akıl, sürekli vesvese üreterek gönlü kapatır.

4. "Akılla gönlün boğazında fikir kalmadı mı, midenin hazmına muhtaç olmayan bakır rızık bulur." Bu ifadeyle, düşüncenin yalnız tasnif edici ve kavramsal tarafına bağlanmanın insanı sınırlayabileceği; dengeli bir sükûnetle gönül uyanıklığına geçmenin, daha derin bir idrake kapı aralayabileceği anlatılır. Yine de akıl büsbütün terk edilmez; mizacın ıslahı aklın rehberliğini gerektirir. Süten kesilme benzetmesi, alıştığımız geçici gıdalardan (alışkanlık ve vehimlerden) vazgeçişe çağrıdır. Bu vazgeçiş, daha geniş bir âleme geçişin terbiyesidir. Böylece insan, duysal olanla manevî olan arasındaki dengeyi kurar. Akıl-gönül uyumu olmadan bu geçiş eksik kalır.

Parçaya göre "süten kesilme" metaforu neyi anlatır?

- A) Bilgiye tamamen sırt dönmeyi
- B) Alışkanlıkların terk edilerek daha yüksek idrake yönelmeyi
- C) Gönlü dışlayarak akılı yüceltmeyi
- D) Duyuları mutlak ölçü kabul etmeyi
- E) İnançı yalnız gelenekle temellendirmeyi

5. İtirazlar dogmatik, eleştirel ve şüpheci olarak ayrılabilir. Dogmatik itiraz, nesnenin doğası hakkında olumlu/olumsuz iddialarda bulunur; eleştirel itiraz ise ispatı hedef alır, önermeyi olduğu gibi bırakır. Şüpheci yöntem, tez ile antitezi görünüşe göre karşı karşıya getirerek kanaatleri sarsar. Bu ayrımlar, bilmenin sınırlarına dair bir tutum önerir: iddia ve ispat arasında ölçü gözetmek. Bu zemin, aklın yetisini abartmadan, iddiaları gerekçelendirme çağrısıdır. İnanç alanında da aşırı dogmatizm ile boşlayıcı şüphecilik arasında bir denge arayışı belirir. Akıl, bu dengeyi kurarken kendi sınırlarını da gözetmelidir.

Parçada ki ayırım, akıl-inanç tartışmalarına hangi ilk katkıyı sağlar?

- A) İnanç iddialarını denetleyen bir gerekçelendirme disiplini
- B) İnanıcı akıl dışı mutlaklaştırma
- C) Deneyciliği mutlak ölçü kılma
- D) Tez-antitez çatışmasını anlamsız sayma
- E) Dogmatik iddiaları ispat sayma

6. Gök kubbenin görünür bir direği olmadığı gibi, Hak erlerinin kuvveti de tabaktan değil Hakk'tandır. Onların cisimleri nura yoğruludur; ruhu ve meleği geçerler. İnsanın mizacı, unsurlara köle olmaktan kurtulup ulvî sıfatlarla sıfatlandığında ateş bile gül bahçesine dönüşür. Bu temsiller, görünür nedenlere indirgenemeyen bir düzenin varlığına işaret eder. Burada akıl, görünenin arkasındaki hikmete yönlendirilir. Yalnız yemek-içmekten ibaret bir anlayış değil, mânanın gıdası vurgulanır. Böylece akıl, gönlün rehberliğinde yükselir.

Bu parçada aklın görevi en iyi nasıl ifade edilir?

- A) Görünen nedenlerle yetinmek
- B) Duyuları yadsımak
- C) Görünürün ardındaki manayı araştırmak
- D) Gönlü bütünüyle dışlamak
- E) Sadece haz ilkesini temellendirmek

7. Eleştirel tutum, önermeyi değil, ispatını sorgular; böylece iddianın temelsizliğini göstermekle yetinir. Bu, aklın kendi sınırlarını bilmesini; inanç alanında da kanıt iddialarını dikkatle ayırmayı öğütler. Şüphecilik ile dogmatizmin aşırılıklarına kapılmadan, rasyonel gerekçelendirme esastır. İnanca yer açmak, bilgi iddialarını yerli yerine koymakla mümkündür. Aksi hâlde ya ölçüsüz iddia ya da topyekûn inkâr söz konusu olur. Ölçü, aklın olgunluğudur.

Bu yaklaşım, akıl-inanç tartışmalarında hangi riski azaltır?

- A) Gereksiz dogmatizm ve boşlayıcı şüphecilik
- B) Deneysel bulguların artması
- C) Metafizik ilginin bütünüyle sönmesi
- D) Ahlâkın duyguya indirgenmesi
- E) Teolojinin bilimi ikame etmesi

4C

8. İbn Rüşd'e göre felsefe, vahyin maksadına ters düşmez; bilakis hakikat hakikate aykırı olamaz ilkesi gereğince onu destekler. Düşünür, aklın istidlal yoluyla ulaştığı sonuçlarla şer'î nasların maksatlarını uzlaştırmının mümkün olduğunu savunur. Bu uzlaştırma, lafzî anlamda takılıp kalmak yerine, metnin gayesine nüfuz etmeyi gerektirir. Ona göre toplum katmanları farklı anlama düzeylerine sahiptir; herkesin aynı delil düzeniyle ikna edilmesi beklenmemelidir. Filozofların görevi, burhanî (kanıtlayıcı) yöntemi rayına oturtmaktır. Bu nedenle felsefeyi dinin sütkardeşi olarak nitelemek, rekabeti değil iş birliğini imler. Çelişki zannı, çoğu kez yöntemi karıştırmaktan doğar.

Parçaya göre İbn Rüşd'ün akıl-inanç ilişkisini açıklarken esas aldığı temel ilke hangisine en yakındır?

- A) Vahyin, aklî çıkarımı geçersiz kılması
- B) Hakikatlerin çatışabileceği, bu yüzden felsefenin sınırlandırılması
- C) Burhan ile vahyin maksadının uyumlu olduğu ve yöntem ayrımlarının giderilmesi
- D) Dinin simgesel diliyle yapılan her yorumun burhanın yerine geçmesi
- E) Aklın yalnız pratik işlerde kullanılabileceği

Bu temada neler öğreneceğiz?

“Yazarın görevi, kimsenin bu dünyayı masumca görmezden gelememesini ve kendini ondan sorumlu hissetmesini sağlamaktır.”

Jean-Paul Sartre

“Yazarın görevi...” diyen Sartre, edebiyatın okuru masum bir seyirci olmaktan çıkarıp sorumluluk sahibi bir özneye dönüştürmesi gerektiğini hatırlatır. Edebiyat, hayatı imgelerle görünür kılar; felsefe, bu görünür olanı kavramlarla sorgular. Böylece bir öykü ya da şiir, yalnız ‘ne oldu?’yu değil, “ne anlama geliyor ve bana ne düşünüyor?”u da sorgular. Metindeki çatışma, okurun kendi kararlarıyla yüzleştiği bir düşünme alanına dönüşür. Felsefe bu alanı tutarlılık ve gerekçeyle düzenler; edebiyat ise insani deneyimi canlı ve somut tutar. İkisi birleştiğinde, dil hem estetik bir duyarlık hem de eleştirel bir bilinç kazanır.

Aşağıda yer alan başlıklar, yol haritamızı belirleyecektir.

Dil, Edebiyat ve Felsefe İlişkisi

- Dil, düşünce mantık ilişkisi
- Metin, düşünce felsefe ilişkisi

Edebî Unsurlara Felsefi Bakış

- Felsefi Şiir, Felsefi Roman
- Edebî metinde felsefi soru/kavram/argüman

Anahtar Kavramlar

1

Edebiyat: İnsan deneyimini dil aracılığıyla işleyen sanatsal alan; şiir, roman, hikâye, deneme gibi türlerle anlam, değer, toplum ve benlik üzerine düşünmeyi mümkün kılar. Hem duygu hem düşünce üretir.

2

Felsefi Roman: Olay–karakter–mekân örgüsünü, bir felsefi sorunu (varoluş, özgürlük, adalet, hakikat, zaman, absürd vb.) tartışmanın aracı yapan roman. Okuru yalnız “ne oldu?” değil “niçin oldu? ne anlama gelir?” sorularına taşır.

3

Felsefi Şiir: Yoğun imge, ritim ve çağrışımla kavram üzerine düşünmeyi birleştiren şiir; varlık, zaman, benlik, sevgi, hakikat gibi konuları duygu–düşünce dengesiyle sorgular.

Etkinlik-1

a) Aşağıdaki üç kutucuğa her kavram için birer tanım yazınız. Ardından, verdiğiniz tanıma destekleyen bir eser adı ekleyiniz.

1. Edebiyat,

Örnek Eser:

2. Felsefi Roman,

Örnek Eser:

3. Felsefi Şiir,

Örnek Eser:

b) Felsefi roman ile felsefi şiir arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları yazınız.

Benzerlikler:

Farklılıklar:

c) Daha önce okuduğunuz edebi eserlerden, felsefi olduğunu düşündüğünüz var mı? Varsa bunu size ne düşündürdü? Yoksa neden olmadığını düşünüyorsunuz?

Etkinlik-8

Sisifos'un Hikayesi

Aşağıda Albert Camus'nün Sisifos Söyleni adlı eserinden alıntılar verilmiştir. Bu alıntılardaki edebi ve felsefi öğeleri kullanarak, Uyumsuzluk, Başkaldırı veya Özgürlük kavramlarından birine odaklanan yaratıcı bir Instagram hikâye taslağı oluşturunuz.

-İnsanla yaşamı, oyuncuyla dekoru arasındaki bu kopma, uyumsuzluk duygusunun ta kendisidir.

-Yaşamak, uyumsuzu yaşatmaktır. Uyumsuzu yaşatmak, her şeyden önce ona bakmaktır.

-Bu başkaldırı, yaşama değerini verir. Bir yaşamın tüm uzunluğunca yayılmış olarak, büyüklüğünü yeniden yerine getirir.

-Ağaçlar arasında bir ağaç, hayvanlar arasında bir kedi olsaydım, bu yaşamın bir anlamı olurdu, daha doğrusu bu sorunun hiç anlamı olmazdı, çünkü dünyadan bir parça olurum.

-Sisifos'un tüm sessiz sevinci buradadır: Yazgısı kendisininidir. Kayası kendi nesnesidir.

Hikâye Tasarımı

4kyayinlari

Görsel: Sisifos'un büyük bir kayayı yukarı ittiği bir anın sinematik, gölgeli çizimi.

Metin: Kayayı itmek, benim dünyadan bir parça olmadığımı kanıtlamak... Uyumsuzluğa sırt çevirmek değil, ona gözümü dikmektir.

Çıkartmalar: 💪 🔄 📌

Etiket veya Etkileşim: Herkes biraz Sisifos değil midir?

4kyayinlari

Görsel:

Metin:

Çıkartmalar:

Etiket veya Etkileşim:

Sisifos'un tüm sessiz sevinci buradadır: Yazgısı kendisininidir. Kayası kendi nesnesidir. ifadesinde geçen sessiz sevinç ve kendi nesnesi gibi edebi ifadeler, eserin aktardığı felsefi düşüncüyü daha etkili bir anlatım haline getirir mi? Açıklayınız.

1. Önsözler çoğu kez okurun anlayışına sınır koyar; gözüne bir gözlük takar. Çevirenin önsözü hele, eserin anlamını kaçınılmaz olarak sınırlar. Çünkü çeviri, ne denli titiz olursa olsun, sana eserin kendinesini verir. Ama yine de şunu kabul edelim: Bir kitabı gerçekten, atlaya sıçraya değil baştan sona, dalga geçmeden okuyanlar çoğu kez çevirenlerdir. Yani, çevirmen bir yandan metni daraltırken, öte yandan en derin biçimde kavrayan kişidir. Eserin anlamı, artık yalnız yazarla değil, dili başka bir bağlama taşıyan çevirmenle de yeniden kurulur. Bu yüzden edebiyatın kaderi, dile bağlı olduğu kadar yorumun insafına da bağlıdır.

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisi edebiyat–felsefe ilişkisinin doğası hakkında çıkarılabilir?

- A) Felsefi metinlerin anlamı yalnızca yazarın niyetine indirgenmelidir.
- B) Anlam, dile ve yorumlayıcıya bağlı olarak değişebilen bir yapıdır.
- C) Eserin felsefi değeri, çeviriden bağımsızdır.
- D) Çeviri, okuru metinden tamamen uzaklaştırır.
- E) Önsözler, felsefi derinliği her zaman artırır.

3. Yunus Emre'nin şiiri, sade ama derin bir düşüncenin dilidir. 'İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir' derken, bilginin kaynağını insanın içinde arar. Onun için bilmek, varlığın özüne inmektir. Dili sadece ifade aracı değil, hakikate açılan kapı olarak görür. Böylece felsefi düşünce, halk diliyle buluşur. Yunus'un kelimelerinde hem inanç hem sezgi hem de bilgi iç içedir.

Bu parçaya göre, Yunus Emre'nin dil anlayışı felsefi açıdan aşağıdakilerden hangisine dayanmaktadır?

- A) İnanç, bilgiyi gereksiz kılar.
- B) Bilgi, yalnızca akıl yürütmeye elde edilir.
- C) Dil, düşünceyi sınırlayan bir unsurdur.
- D) Halk dili, derin anlamı taşıyamaz.
- E) Hakikat, insanın kendini bilmesiyle açığa çıkar.

4

2. Gregor Samsa bir sabah huzursuz düşlerinden uyandığında kendini kocaman bir böceğe dönmüş buldu. İlk şaşkınlığının ardından odasını, duvar kâğıtlarını, yağmurlu havayı fark etti. Çalışmaya gitme zorunluluğunu, patronun memnuniyetsizliğini düşündü; ama kalkmak için hiçbir neden bulamadı. Dış dünya, bir anda ona yabancı bir yer hâline gelmişti. Uyandığı beden de artık ona ait değildi. İçinde, tanımlayamadığı bir tedirginlik vardı: Kendi varlığını sorguluyordu.

Bu metinden hareketle, edebî metinlerin felsefi değeriyle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bireyin kendine ve çevresine yabancılaşması varoluşsal bir sorgulamayı doğurur.
- B) Dönüşüm yalnızca biyolojik bir değişimdir.
- C) Gerçeklik duygusu düşlerin yardımıyla aşılar.
- D) Toplumsal roller özneyi özgürleştirir.
- E) Edebî anlatı, felsefi sorularla ilgilenmez.

4. Uyumsuzluk kavramı, varoluşun merkezine yerleşmiş bir çelişkiyi gösterir. Yaşamın anlamını ararken bulduğumuz şey çoğu kez anlamsızlığın kendisidir. Felsefe bu boşlukta başlar, ama edebiyat bu boşluğu hissettiren dilini kurar. Uyumsuz insan, düşüncesini değil duygusunu önce dile getirir; sonra o duygunun içinde düşünmeye başlar. Demek ki felsefi bir kavram, önce edebî bir sezgi olarak doğabilir.

Bu parçada, edebiyat–felsefe ilişkisiyle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Duygu, düşüncenin değerini azaltır.
- B) Uyumsuzluk yalnızca soyut kavramsal düzlemde anlaşılabilir.
- C) Edebiyat, felsefi düşüncenin ön aşaması olarak sezgisel bir alan oluşturabilir.
- D) Felsefe, edebiyatın yerini almalıdır.
- E) Anlamsızlık deneyimi, edebiyat için anlamsızdır.

5. Eserim tevekkül edenlerle savaştadır, diyor yazar. Okuruna huzur değil, sarsıntı vermek istiyor. Çünkü düşünce, rahatsızlıkla başlar. Roman, sorgulamayı öğretir; rahatlatmayı değil. Masallar ve hikâyeler, bazen tarihten daha gerçektir; çünkü gerçeği değil, onun anlamını ararlar. Okuru sarsmak, düşünmeye zorlamaktır.

Miguel de Unamuno'nun Sis adlı eserinden alınan bu parçadan edebiyatın felsefi işleviyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Edebiyat, yalnızca huzur vermeyi amaçlar.
B) Roman, okuru edginliğe iter.
C) Tevekkül, düşüncenin kaynağıdır.
D) Gerçek, sorgulanmadan da anlaşılabilir.
E) Edebiyat, okuru düşünmeye sevk eden bir sarsıntı yaratır.

6. Ben Hayri İrdal. İnsan her şeyi açıkça söylemedikten sonra neden yazı yazsın? diye düşündüm, ama sonra anladım ki samimiyet bile biçim ister. Sözü tartmadan dökmek, gerçeği saklamak kadar tehlikelidir. Yazı, söylemenin değil seçmenin sanatıdır. Çünkü biçim, düşüncenin etiğidir. Estetik, yalnız güzellik değil, doğruluk arayışıdır.

Bu parçadan, edebî eserin felsefi biçim kazandıkça estetik değerine ilişkin olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) İçtenlik, biçimsel düzenle bağdaşmaz.
B) Biçim, düşüncenin ahlaki ve estetik bütünlüğünü sağlar.
C) Sanatın değeri yalnız içeriğe bağlıdır.
D) Düşünce, biçimle sınırlanır.
E) Biçim, yazının doğrallığını yok eder.

7. Raskolnikov, kendini üstün insan sayıyordu. Cinayet işleyerek sınırları aşabileceğini sandı. Fakat vicdanı susmadı; suçun ağırlığı altında ezildi. Kendisini kanıtlamak isterken aslında kim olduğunu unuttu. Anladı ki, insan olmak başkalarıyla ilişkisini sürdürmektir. Felsefi romanın asıl gücü de burada: Kişiyi kendi hakikatine zorla baktırmakta.

Parçaya göre felsefi romanın işlevi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Soyut kavramları örneklerden bağımsızlaştırmak
B) Toplumsal yasaları sorgulamadan aktarmak
C) Bireyi ahlaki ve varoluşsal bir sınavla yüzleştirmek
D) Okuru yalnızca duygusal bir etkiyle yönlendirmek
E) Suç temasını psikolojik düzeyde sınırlamak

8. Hyperion'un kahramanı, doğayla uyum içinde bir yaşam düşler. Çocukluğu ormanların ve denizin sesleriyle geçmiştir. Zamanla bu uyum bozulur; insan kendi yarattığı dünyada yalnız kalır. Doğa, onun için kaybolan bir bütünlüğün simgesidir. Şiir, bu özlemin dili olur. Şair, varlıkla yeniden bir olmayı ister. Duygu, düşüncenin yol arkadaşıdır.

Parçadan hareketle felsefi şiir anlayışıyla ilgili olarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Şiirsel anlatım, felsefi içeriği zayıflatır.
B) Düşünce, şiirin alanına giremez.
C) Doğa, şiirde yalnız dekoratif bir unsurdur.
D) Şiir, insanın duygularından uzak durmalıdır.
E) Şiir, insanla doğa arasındaki birliği felsefi bir özlem olarak dile getirir.

9. Kutadgu Bilig'de dil, adaletin ve düzenin temeli olarak görülür. Doğru söz, bilgelikle eşdeğerdir. Yazar, yöneticilere ve halka dili ölçülü kullanmayı öğütler. Çünkü dilin yanlış kullanımı adaleti de zedeler. Söz hem bireyin hem toplumun ahlakını belirler. Bu nedenle dil, yalnızca iletişim değil, varlığı düzenleyen bir güçtür.

Parçadan, edebiyat–felsefe–siyaset ilişkisine dair aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Dil, etik ve siyasal düzenin kurucu ögesidir.
B) Bilgelik, dilden bağımsız bir değerdir.
C) Adalet, sözün dışında aranmalıdır.
D) Toplumun ahlakı dilin etkisinden bağımsızdır.
E) Kutadgu Bilig yalnız sanatsal bir eserdir.

11. SINIF FELSEFE YAZILI SINAVI – 4

Adı Soyadı:

Sınıfı :

Numarası :

Puan :

1.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

D

Y

Felsefe ve edebiyat insanı yalnızca akılla değil, duygular yoluyla da anlamaya çalışır.

Edebiyat sanatının amacı yalnızca estetik zevk uyandırmaktır; düşünceyle ilgisi yoktur.

Felsefe soyut kavramlarla ilgilenirken, edebiyat bu kavramları somut örneklerle işler.

Edebî metinlerde felsefî bir derinlik bulunması, o metni felsefî kılar.

Felsefe ile edebiyat arasındaki ortak nokta, insanın varoluşu ve anlam arayışıdır.

2.

Aşağıdaki metinlerden hangileri felsefî nitelik taşır, hangileri sadece edebî bir anlatımdır? Yanına Felsefî veya Edebî yazınız ve nedenini bir cümleyle belirtiniz.

İnsanın kendi iç dünyasını anlaması, dış dünyayı anlamasının da başlangıcıdır.

FELSEFİ

EDEBİ

Ay ışığı suya vurdu, gece suskun bir düşünceye daldı.

FELSEFİ

EDEBİ

İnsanın eylemleri, onun kim olduğunu belirler.

FELSEFİ

EDEBİ

Bir gün herkes kendi hikâyesini aramak için yola çıkar.

FELSEFİ

EDEBİ

3.

Aşağıdaki sorulardan birine kısa yanıt veriniz.

Edebiyat felsefenin sağladığı düşünce derinliği olmadan yalnızca hikâye anlatımı mı olurdu?

Felsefe, edebiyatın duygusal gücünden nasıl yararlanır?

Felsefî bir roman ya da şiir okuduğunuzda sizde nasıl bir farkındalık oluşur?

4. Aşağıdaki örneklerden yalnızca edebiyat, felsefi şiir ve felsefi roman olarak işaretleyiniz. (✓)

Eser/Yazar	Edebiyat	Felsefi Roman	Felsefi Şiir
Yunus Emre - Beni bende demen ben bende değilim			
Ahmet Hamdi Tanpınar - Saatleri Ayarlama Enstitüsü			
Albert Camus - Yabancı			
Mehmet Akif - Safahat			
Namık Kemal - Vatan Yahut Silistre			

5. Aşağıda Yunus Emre'nin Divan adlı eserinden alıntı yapılmıştır, bunu okuyarak soruları yanıtlayınız.

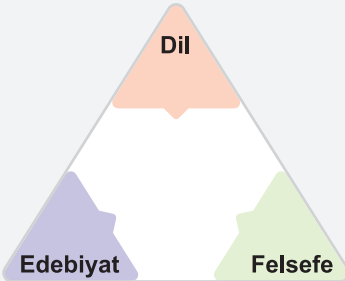
"Dünyaya gelen göçer bir bir şerbetin iç
Bu bir köprüdür geçer cahiller onu bilmez
Gelin tanışık edelim işi kolay turalım
Sevelim sevillelim dünya kimseye kalmaz."

Yunus Emre

Bu dörtlüklerdeki temel felsefi problemleri adlandırın (varoluşun geçiciliği, etik davranış, insan-insan ilişkisi). Şair bu probleme nasıl bir pratik öneri getiriyor? Alıntıdan bir dizeyle destekleyin.

Dünya = köprü benzetiminin felsefi anlamını açıklayın: Bu benzetim insanın dünyadaki konumu ve eylem sorumluluğu hakkında ne ima eder?

6. Aşağıdaki üçgenin köşelerine "Dil felsefeye ne kazandırır?", "Felsefe edebiyata ne kazandırır?", "Edebiyat dile ne kazandırır?" sorularını yerleştiriniz. Ardından üçgenin ortasına bu üç alanın ortak amacının ne olduğunu yazarak kısaca açıklayınız.

Felsefe kavramlarıyla düşünür, edebiyat imgelerle düşündürür, dil ise bu düşünmenin ortak aracıdır. Cümlesinden hareketle dil, edebiyat ve felsefe arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirin.

Bu temada neler öğreneceğiz?

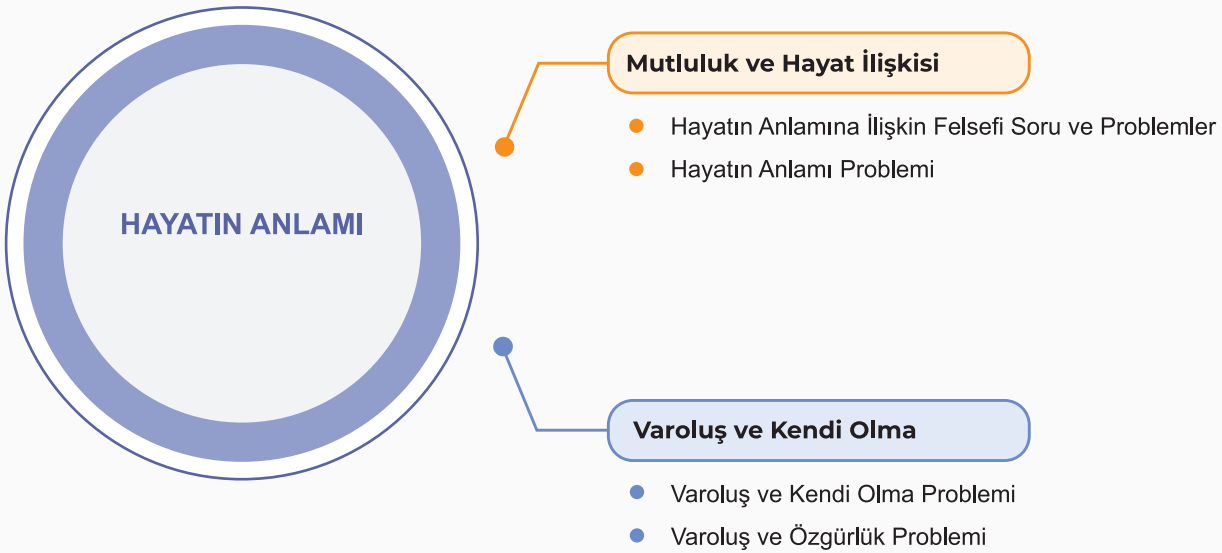
"Mutluluk varsa her şeyimiz tamamdır; yoksa ne yaparsak yapalım hiçbir şeyimiz tamam değildir."

Epikuros

İnsan, var olduğu günden beri aynı soruyla yüzleşir: "Hayatın anlamı nedir?" Bu soru, zamanın ve kültürün ötesinde, her düşüncenin ve duygunun merkezinde yer alır. Kimine göre anlam, mutluluğu bulmaktır; kimine göre ise, acının içinde bile bir amaç arayabilmektir. Epikuros'un sözünde yankılanan sade ama derin bir hakikat vardır: Mutluluk, yalnızca bir his değil, varoluşun düzenidir. İnsan, anlamı dışarıda değil, kendi yaşamının içinde aradığında huzura yaklaşır. Felsefe bu arayışı aklın diliyle, edebiyat ise kalbin diliyle dile getirir. Hayatın anlamı, bazen bir gülümsemede, bazen bir çelişkide, bazen de sessiz bir fark edişte gizlidir. Asıl mesele, bu anlamı bulmaktan çok, onu ararken kendini tanımaktır.

Aşağıda yer alan başlıklar, yol haritamızı belirleyecektir.

Kısa Bilgiler

Sade Yaşamın Huzuru

Antik Yunan'da Epiküros, mutluluğu bedensel acıdan ve ruhsal korkudan kurtulmak olarak açıklar. Ona göre yaşamın anlamı, **sade bir hayat** içinde bulunur. Gereksiz arzuların peşinden koşmak, insanı mutsuz eder. Dostluk, huzurlu bir zihin ve ölçülü zevkler... Gerçek mutluluk, bu basit ama derin üçlüde gizlidir. Epiktetos, Seneca ve Marcus Aurelius'a göre, bizi mutsuz eden olaylar değil, onlara yüklediğimiz anlamlardır. Doğaya ve akla uygun yaşamak, insanın içsel sarsıntılardan korunmasını sağlar. Marcus Aurelius'un Kendime Düşünceler kitabında söylediği gibi: Mutluluk, dış dünyaya bağlı değil, düşüncelerimizin içindedir.

Etkinlik-5

Felsefe tarihi, hayatın anlamı sorusuna sık sık mutluluk (eudaimonia) veya iç huzur (ataraxia) ile cevap vermiştir. Ancak bu huzura nasıl ulaşılacağı konusunda filozoflar farklı yollar çizmiştir. Epiküros için mutluluk, bedensel acıdan ve ruhsal sarsıntıdan kurtulmakken; Stoacılar (Seneca, Epiktetos, Aurelius) için mutluluk, dış koşullardan bağımsız olarak doğru yargılara ve doğaya uygun bir akla sahip olmaktır .

Aşağıda, bu dört filozofun mutlu yaşam üzerine düşüncelerini yansıtan birincil kaynak metinleri yer almaktadır. Metinleri okuyarak analiz ve uygulama sorularını yanıtlayınız.

Epiküros

Böylece, hazzın ereği olduğunu söylerken, bununla öğretimizi bilmeyen, bizimle aynı görüşte olmayan ya da yanlış anlayan bazı kimselerin düşündüğü gibi, yoldan çıkmış insanların hazlarını ve cinsel hazları söylemiyoruz; tersine bedence acı çekmemeyi ve ruhça sarsıntı içinde olmamayı anlıyoruz. Yaşamı zevkli kılan, seçilmesi ve kaçınılması gereken her şeyin nedenini araştıran, insan ruhunu büyük kargaşaya sokacak yanlış sanıları kaldırıp atan ölçülü bir muhakemedir.

Seneca

Mutlu yaşamın aslında özgür, dik, korkusuz ve sağlam duran bir zihin olduğunu, keza bu zihnin korkunun ve şehvetin dışında konumlandığını, kendisi için tek iyinin ahlâki doğruluk, tek kötünün ise ahlâksızlık olduğunu... söylemekten bizi ne alıkoyabilir?

Aurelius

Kanaatini ortadan kaldırırsan, kötülüğe uğradım şikâyeti ortadan kalkar: Kötülüğe uğradım şikâyetini ortadan kaldırırsan, zarar ortadan kalkar.

a) Metinlerden yola çıkarak, filozofların mutsuzluğun kaynağı olarak neyi gördüklerini ve mutluluk formülünü nasıl tanımladıklarını birer cümleyle yazınız.

Filozof	Mutsuzluğun Kaynağı Nedir?	Mutluluğun Formülü Nedir?
Epiküros		
Seneca		
Epiktetos		
Aurelius		

b) Bu dört filozofun yaklaşımlarını karşılaştırdığınızda, mutluluğa ulaşma konusundaki en belirgin ortak nokta nedir?

1. Marcus Aurelius'a göre insanın mutluluğu, dışsal olayların gidişatına değil, bu olaylara karşı geliştirdiği içsel tutuma bağlıdır. İnsan, başına geleni denetleyemez; ancak buna nasıl tepki vereceğini seçebilir. Aklını tutkuların eline bırakan kişi, özgürlüğünü de kaybeder. Doğaya uygun yaşamak, akıllı doğanın düzenine göre yönlendirmekle mümkündür. Bu bakımdan erdemli olmak, yalnızca ahlaki değil, aynı zamanda varoluşsal bir denge hâlidir. Gerçek mutluluk ise bu içsel dengeye ulaşabilen kişinin payına düşer.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Mutluluk dışsal olaylardan bağımsızdır.
- B) Erdem, insanın doğaya uygun davranmasıyla ilişkilidir.
- C) Özgürlük tutkuların dizginlenmesiyle sağlanır.
- D) İnsan, mutluluğunu başkalarının eylemleriyle belirler.
- E) Akıl, insanın ruhsal dengesinin temelidir.

3. Epiktetos'a göre insanlar olaylardan değil, olaylar hakkındaki yargılarından rahatsız olurlar. Bu nedenle acının kaynağı dış dünya değil, yanlış düşüncelerdir. Kişi, doğrudan kendisine ait olmayan şeylerde huzur ararsa mutsuz olur. Erdemli insan, kendi kontrolü dışında kalan hiçbir şeyin esiri değildir. Bu farkındalık, insana özgürlük kazandırır. Özgürlük de ruh dinginliğinin temelidir.

Bu parçadan çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan mutluluğu, dışsal şeylere bağımlı değildir.
- B) Bilgelik, edilgin bir yaşam biçimidir.
- C) İnsan doğası gereği mutsuzluğa mahkûmdur.
- D) Yargılar, duygulardan bağımsızdır.
- E) Erdem, yalnızca bilgiyle elde edilir.

4

2. Seneca, mutluluğun insanın kendisine yetebilmesiyle kazanılacağını söyler. Ona göre başkalarının onayıyla yaşayan, mutluluğunu da onların eline bırakır. Zamanın kısalığından yakınmak yerine, onu anlamlı biçimde kullanmak gerekir. Mutluluk, süreye değil, yaşamın niteliğine bağlıdır. Kişi, her anı doğru değerlendirerek sonsuzluğu bu anda yaşayabilir. Gerçek bilge, yaşamın geçiciliğini fark ederek ondan huzur devşirir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değnilmemiştir?

- A) Zamanın verimli kullanılmasının önemi
- B) Mutluluğun öz-yeterlilikle ilişkisi
- C) Bilgeliliğin geçiciliği kabullenmekle bağlantısı
- D) Mutluluğun dışsal başarılarla sağlanması
- E) Yaşamın süresinden çok niteliğinin önemsenmesi

4. Nietzsche'ye göre, yaşamın anlamı önceden verilmiş bir gerçek değil, insanın kendi yaratımıdır. Yaşamı onaylayan birey, varoluşun ağırlığını aşarak üstinsan olma yoluna girer. Bu yol, başkalarının değerlerine uymakla değil, kendi değerlerini yaratmakla mümkündür. Dolayısıyla anlam, dışsal bir düzenle değil, bireyin iradesiyle kurulur. Yaşamı olduğu gibi sevmek, trajediyi de kabullenmektir. Bu sevgi, en yüksek yaşam gücünün göstergesidir.

Bu parçaya göre Nietzsche'ye göre insanın mutluluğu aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

- A) Toplumsal kurallara uyum sağlamasına
- B) Başkalarının beklentilerini karşılamasına
- C) Kendi değerlerini yaratabilmesine
- D) Acılardan tamamen kurtulmasına
- E) İtaat ve teslimiyet içinde yaşamasına

5. Kierkegaard, insanın varoluşunun en temel özelliğini seçimde bulur. Her seçim, aynı zamanda bir sorumluluk ve kaygı kaynağıdır. İnsan, ne olacağını seçerken aynı anda başka tüm olasılıkları da yitirir. Bu yitim duygusu, özgürlüğün ağırlığını hissettirir. Ancak kişi, bu kaygıya rağmen seçmeyi sürdürdüğünde gerçekten kendi olur. Bu nedenle kaygı, varoluşun bedelidir.

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Kaygı, özgürlüğün kaçınılmaz sonucudur.
- B) Seçim yapmamak, insanı özgür kılar.
- C) Sorumluluk, özgürlüğü ortadan kaldırır.
- D) Kişi tüm olasılıkları aynı anda yaşayabilir.
- E) Varoluş, dış koşullarla belirlenir.

6. Jean-Paul Sartre'a göre insan, özünü sonradan yaratan bir varlıktır. İnsan, önceden belirlenmiş bir doğaya sahip değildir; ne olacağını kendisi belirler. Bu mutlak özgürlük, beraberinde derin bir sorumluluk ve kaygı getirir. Çünkü insan, yalnızca kendisi için değil, tüm insanlık için seçim yapar. Bu özgürlük bilinci, aynı zamanda varoluşun en ağır yüküdür. Fakat anlam, bu yükün altında bile seçmeye devam edenlerin eyleminde doğar.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) İnsan önceden belirlenmiş bir özle doğmaz.
- B) Seçim, insanı sorumluluk altına sokar.
- C) Özgürlük insanı kaygıdan kurtarır.
- D) Anlam, eylem yoluyla oluşturulur.
- E) İnsan yalnızca kendisi için değil, başkaları için de seçer.

7. Albert Camus, yaşamın saçma olduğunu söylerken, bunun umutsuzluğa değil, bilinçli bir başkaldırıya çağrı olduğunu belirtir. İnsan, anlam arayışına son veremez ama kesin bir yanıt da bulamaz. Bu durum, onun varoluşunu trajik ama değerli kılar. Saçmanın farkında olmak, intihar değil, mücadeleyi seçmektir. Çünkü yaşam, anlamsızlığının bilincinde olduğunda daha sahicidir.

Bu parçaya göre Camus için yaşamın anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanın saçmayla uzlaşarak yaşamaya devam etmesidir.
- B) Yaşamı anlamsız bulduğu için ondan kaçmasıdır.
- C) Umutsuzluk içinde edilgin kalmasıdır.
- D) Aklın rehberliğinde kesin yanıtlar bulmasıdır.
- E) Toplumsal görevlerini yerine getirmesidir.

4C

8. Heidegger, insanın varoluşunu ölüme doğru olma olarak tanımlar. Ölümü düşünmek, yaşamı değersizleştirmez; tersine, onu özgün kılar. Çünkü ölüm bilinci, insanı gündelik alışkanlıkların sıradanlığından kurtarır. Kişi, kendi sonluluğunun farkına vardığında, varoluşuna sahip çıkabilir. Bu sahiplenme, sahici bir yaşamın kapısını açar. Ölümü unutmak ise insanı sıradanlaştırır.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

- A) Sahicilik, ölümden uzak durmakla mümkündür.
- B) Ölümü düşünmek insanı umutsuzluğa iter.
- C) Yaşamın anlamı ölümden kaçmakla ilgilidir.
- D) Ölümü reddetmek insanı bilgeleştirir.
- E) Ölüm bilinci, yaşamı özgün kılar.

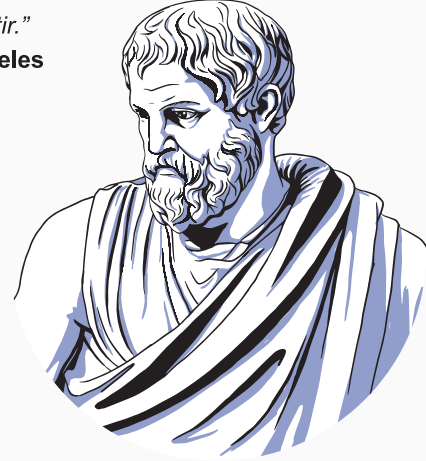

Bu temada neler öğreneceğiz?

"Adalet, eşitliği gözetmektir; ama eşit olmayanlara eşit davranmak adaletsizliktir."

Aristoteles

Aristoteles'in yukardaki sözü, hukukun yalnızca bir kural sistemi değil, insanın vicdanıyla aklının kesiştiği bir alan olduğunu hatırlatır. Hukuk, toplumun düzenini sağlamakla kalmaz; aynı zamanda insanın adalet arayışına yön veren bir pusuladır. Felsefe ise bu pusulanın hangi yöne çevrilmesi gerektiğini sorgular. Çünkü adalet, sadece mahkeme salonlarında değil, insanın iç dünyasında da aranır. Hukukun anlamı, sadece yazılı yasaların satırlarında değil, insanın doğru olan nedir? sorusuna verdiği yanıtta gizlidir.

Aşağıda yer alan başlıklar, yol haritamızı belirleyecektir.

Hukukun Gereği ve Önemi

- Hukukun Tanımı ve Amacı
- Hukukun Toplum Hayatındaki Rolü
- Hukukun Birey Üzerindeki Etkisi
- Hukukun Yokluğunda Ortaya Çıkabilecek Sorunlar

Ahlak-Hukuk İlişkisi

- Hukuk ve Ahlak Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar
- Hukuk ve Ahlakın Toplumda Adaletin Tesisi Üzerindeki Rolü

Hukukun Kaynağı

- Doğal (Tabii) Hukuk
- Pozitif Hukuk
- Hukukun Kaynağına İlişkin Felsefi Sorular

Etkinlik-14

Yasal Ama Haksız

Bir ülke meclisi, Toplumsal Düzen Yasası adında yeni bir kanun (Pozitif Hukuk) çıkarır. Bu yasaya göre:

- Etnik kökeni Z olan vatandaşların, güvenlik gerekçesiyle, saat 21:00'den sonra sokağa çıkması yasaktır.
- Bu yasa, ülkenin yetkili meclisi tarafından oy çokluğuyla kabul edilmiş ve anayasaya uygun bulunmuştur.

1. Aşağıdaki soruyu yanıtlayınız.

Bu yasa, pozitif hukuk açısından yani meclisten geçtiği için yasal olabilir. Ancak doğal hukuk insan haklarının evrenselliği açısından ne tür bir problem yaratmaktadır?

2. Aşağıdaki soruyu yanıtlayınız.

Pozitivist Avukat: Hak, yasada yazılandır. Yasa böyle diyor, Z kökenlilerin o saatte dışarı çıkma hakkı yoktur.

Doğal Hukuk Avukatı: Bu yasa, insanların doğuştan sahip olduğu evrensel hakkını (örn: eşitlik, özgürlük) ihlal ettiği için.....

3. Böyle ırkçı bir ayrımcılıkla mücadele etmek için hangi çözümü daha etkili buluyorsunuz? Seçiniz.

(A) Pozitivist Çözüm

Yasayı değiştirmek için mecliste lobi yapmak, Anayasa Mahkemesi'ne başvurmak.

(B) Doğal Hukuk Çözümü: Yasanın kendisi gayri meşru olduğu için ona karşı sivil itaatsizlik göstermek, uluslararası insan hakları mahkemelerine başvurmak.

Neden bu çözümü seçtiniz?

İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi

Magna Carta (1215)

Kralın yetkilerini sınırlayan ve soylulara bazı güvenceler veren ilk belge.

Aydınlanma (17-18. yy)

Locke (yaşam, özgürlük, mülkiyet) ve Rousseau (eşitlik) gibi düşünürlerin doğal haklar teorisi.

Amerikan (1776) ve Fransız (1789) Devrimleri

Bu felsefi hakları, İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi gibi pozitif hukuk belgelerine (anayasa ve yasalara) dönüştürdüler.

Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (1948)

II. Dünya Savaşı'nın yıkımından sonra, tüm insanların doğuştan eşit ve devredilemez haklara sahip olduğu fikri, uluslararası pozitif hukukun temeli haline geldi.

1. Hukuki istikrar yalnız kuralın varlığıyla değil, toplumsal inanç ve güvenle güçlenir. Yasama, teknik geçerlilik şartlarını yerine getirirse dahi, toplum düzenini etkileyen kurallar meşru görülmediğinde uyum azalır. Meşruiyet, hukuka gönüllü uyma motivasyonunu artırır ve yaptırıma duyulan ihtiyacı azaltır. Bu nedenle hukuk, salt zor kullanma tekeline dayanmak yerine, adalet algısıyla uyum göstermelidir. Şeffaflık ve hesap verebilirlik de meşruiyetin kurumsal bileşenleridir. Meşruiyet zedelendiğinde, kural hukuk olarak kalsa bile etkinlik kaybı yaşar. Böylece meşruiyet, hukukun bağlayıcılığını pekiştiren görünmez bir koşul gibi işler.

Bu metne göre aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Meşruiyet, hukuka gönüllü uyumu artırır.
- B) Teknik geçerlilik, her durumda etkinliği garanti eder.
- C) Şeffaflık ve hesap verebilirlik meşruiyeti besler.
- D) Yalnız zor kullanımı, uyumu sürdürülebilir kılmaz.
- E) Meşruiyet zayıflayınca etkinlik düşebilir.

2. Ahlak kuralları çoğu kez yazılı değildir; içsel yükümlülük, vicdan ve toplumsal değerler üzerinden işler. Hukuk kuralları ise yetkili organlarca konulur, yazılı ve yaptırıma bağlıdır. Ahlak iyi insanı, hukuk iyi vatandaş hedefler; kapsamı ve yaptırım türleri farklıdır. Ancak her ikisi de adalet idealine gönderme yapar. Bu yakınlık, kimi zaman yasal ama ahlaka aykırı veya ahlaken doğru ama yasal değil örneklerini gündeme taşır. Yaptırımın niteliği farklılaştıkça, uyma motivasyonları da değişir: biri içsel ikna, diğeri dışsal zorlama yaratır. Bu nedenle ikisini özdeş görmek analitik bir hata olur.

Metne göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Ahlak, yazılı olmayabilir; hukuk yazılıdır.
- B) Ahlak "iyi insan", hukuk "iyi vatandaş" idealiyle ilişkilidir.
- C) Her yasal düzenleme aynı zamanda ahlaken adildir.
- D) İki alanın yaptırım türleri farklıdır.
- E) "Yasal ama ahlaka aykırı" olgusu mümkündür.

3. Bir hukuk kuralının geçerliliği yalnızca yetkili makamca ilan edilmesine bağlı değildir. Adaletsiz bir yasa, biçimsel olarak yürürlükte olsa bile vicdani bağlayıcılığını yitirir. Bu durumda meşruiyet, yasallığın ötesine geçer ve insanın aklına, adalet duygusuna dayanır. Tarih boyunca zulüm içeren yasalar, biçimsel geçerliliğe rağmen dirençle karşılanmıştır. Doğal hukuk geleneği, adaletsiz yasa, yasa değildir ilkesiyle bu çelişkiye dikkat çeker. Pozitivist bakış açısı ise bu sınırı reddederek hukukla ahlakı ayırmak istemiştir. Ancak modern insan hakları anlayışı, pozitif yasalara adalet ilkesi yönünden iç denetim getirmiştir. Böylece hukuk, yalnız kuralın varlığıyla değil, meşru ve adil içerikle anlam kazanır.

Bu metinden aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) Meşruiyet yalnızca devlet gücüyle sağlanır.
- B) Hukukun geçerliliği adalet ölçütünden bağımsızdır.
- C) Tüm yasalar doğal olarak meşrudur.
- D) Pozitivist anlayış adaletle hukuku özdeş görür.
- E) Biçimsel yasallık adaletin gerçekleşmesini garanti etmez.

4<

4. Sofokles'in Antigone adlı tragedyasında yasa ile vicdan arasındaki çatışma dramatik biçimde işlenir. Devlet otoritesi, kamusal düzen adına katı bir yasa koyar; birey ise bu yasa ile insani değerleri arasında sıkışır. Antigone'nin kardeşini gömmesi, yazılı yasaya karşı vicdanın sesini temsil eder. Bu olay, hukukun sınırlarını ve adaletin kaynağını sorgulatan klasik bir örnektir. Kral Kreon'un amacı düzeni korumak iken, Antigone için adalet, tanrısal ve evrensel bir buyruktur. Böylece pozitif hukukla doğal hukuk karşı karşıya gelir. Trajedinin felsefi önemi, kuralın kendisine değil, kuralın adil olup olmadığına yönelmesidir.

Metinde Antigone'nin tavrı, aşağıdaki hukuk felsefesi yaklaşımlarından hangisiyle örtüşmektedir?

- A) Hukukun kaynağı yalnızca egemen otoritedir.
- B) Yasa koyucu irade, vicdani değerlere üstün gelmelidir.
- C) Ahlaki gerekçeler hukukta hiçbir rol oynamaz.
- D) Hukukun meşruiyeti adalet ve vicdanla temellendirilmelidir.
- E) Hukuk ile adalet tamamen farklı alanlardır.

5. Doğal hukuk düşüncesi, insanın sırf insan olmasından kaynaklanan bazı haklara doğuştan sahip olduğunu savunur. Bu haklar, devletin tanınmasıyla değil, varoluşun kendisinden doğar. Pozitivizmin hak, yasada yazılandır anlayışı, bu doğallığı yetersiz bulur. Tarihsel olarak insan hakları belgeleri, doğuştan gelen bu hakların pozitif hukuk içinde güvenceye alınma çabasıdır. Ancak kimi zaman pozitif hukuk, hakları sınırlamak için kullanıldığında adalet duygusu zedelenir. Bu nedenle modern hukuk, doğal hakları tanıyan fakat onları kurumsal güvenceye kavuşturan bir sistem arayışındadır. İnsan haklarının evrenselliği, hukukun meşruiyet ölçütlerinden biri hâline gelmiştir.

Metinde savunulan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hakların varlığı yalnızca yazılı yasalarla mümkündür.
- B) Hukukun amacı, doğuştan hakların güvence altına alınmasıdır.
- C) Doğal haklar, devlet iradesiyle verilir ve geri alınabilir.
- D) Pozitif hukuk, insan haklarını her zaman korur.
- E) Adaletin ölçüsü, yalnızca ulusal yasalardır.
6. II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Nürnberg Mahkemeleri'nde Nazi yetkilileri, yargılama sırasında savunmalarını şu tez üzerine kurmuşlardır: Biz sadece o dönemde yürürlükte olan Alman yasalarına uyduk. Bir devlet görevlisinin işi, yasanın içeriğini sorgulamak değil, onu uygulamaktır. Ancak mahkeme heyeti bu savunmayı reddetmiştir. Mahkeme, yazılı yasaların (mevzuatın), insan vicdanına ve onuruna dayanan, yazılı olmayan ancak evrensel geçerliliği olan üstün ilkelerin bulunduğu hükmetmiştir. Buna göre, insanlığa karşı işlenen suçlar yasal bir emirle yapılmış olsa bile suçtur.

Bu parçada anlatılan mahkeme kararı, hukuk felsefesindeki hangi görüşü ve ilkeyi haklı çıkarmaktadır?

- A) Hukuki Pozitivizm: Hukuk, egemenin koyduğu yazılı kurallardan ibarettir ve ahlaktan bağımsızdır.
- B) Doğal Hukuk: Yürürlükteki yasalar, evrensel adalet ve ahlak ilkelerine aykırıysa "yasa" vasfını yitirir.
- C) Faydacılık: Bir yasanın meşruiyeti, topluma sağladığı toplam fayda ile ölçülür.
- D) Tarihi Hukuk Okulu: Hukuk, evrensel akıl değil, ulusların tarihsel ruhu tarafından şekillenir.
- E) Hukuki Realizm: Hukuk, kitaplarda yazan kurallara değil, mahkemelerin fiilen verdiği kararlardır.

7. Thomas Hobbes, Leviathan adlı eserinde, insanlığın doğa durumu hakkında karamsar bir tabloyla çizer. Ona göre, insanlar temelde kendi çıkarlarını düşünen ve hayatta kalmaya programlı varlıklardır. Kaynaklar kıt olduğunda ve herkes her şey üzerinde hak iddia ettiğinde, kaçınılmaz olarak bir herkesin herkese karşı savaşı başlar. Hobbes'a göre böyle bir yaşam; yalnız, yoksul, kötü, vahşi ve kısa olur. İnsanlar, bu kaostan kurtulmak ve en temel hak olan yaşam hakkını güvence altına almak için bir toplumsal sözleşme yaparlar. Bu sözleşmeyle, insanlar doğal haklarının çoğunu (özellikle şiddet kullanma ve kendi adaletini sağlama hakkını) Leviathan adını verdiği mutlak bir egemene devrederler.

Bu parçaya göre, Hobbes'un felsefesinde insanlar aşağıdakilerden hangisi için toplumsal sözleşmeyi kabul ederler?

- A) Doğuştan gelen mülkiyet haklarını güvence altına almak
- B) Toplumun "Genel İrade"sine katılarak özgürleşmek
- C) Yaşam güvenliklerini mutlak bir otoriteye bağlayarak kaostan kurtulmak
- D) Ahlaki ve vicdani bir yaşam sürebilmek için devleti kurmak
- E) Bireysel özgürlüklerini ve doğal haklarını devlete karşı korumak

4K

8. Hukukun kökenine dair romantik bakış açıları, onun adalet gibi yüce bir ideali gerçekleştirme arzusundan veya toplumsal bir sözleşme ile barışı sağlama isteğinden doğduğunu savunur. Ancak olaya daha tarihsel ve güç odaklı bakan bir yaklaşıma göre hukuk, aslında bir güç mücadelesinin sonucudur. Bu görüşe göre, taraflar arasındaki güçler aşağı yukarı denk olduğunda, bitmek bilmez bir intikam ve zarar verme döngüsünü sonlandırmak için bir takas mantığı devreye girer. Hukuk, bu anlamda, tarafların birbirini yok etmesini engelleyen, gücü düzenleyen ve intikamı tazminata dönüştüren bir mekanizma olarak ortaya çıkmıştır. Yani hukukun temelinde merhamet değil, güç istenci ve denge arayışı yatar.

Bu parçada dile getirilen hukuk anlayışı, aşağıdaki görüşlerden hangisiyle örtüşmektedir?

- A) Hukuk, insanların özgür iradeleriyle oluşturdukları "Genel İrade"nin bir yansımasıdır.
- B) İnsan yapımı hukuk, Tanrısal aklın ve ebedi yasanın bir türevidir.
- C) Hukuk, bireylerin özgürlük alanlarını evrensel bir yasa altında birleştiren akılcı bir sistemdir.
- D) Hukuk, güçlerin dengelenmesi ve ilkel öç alma arzusunun kurallı bir yapıya büründürülmesidir.
- E) Hukuk, siyasi açıdan üstün olanın, astlarına verdiği ve yaptırımla desteklediği emirlerdir.

11. SINIF FELSEFE YAZILI SINAVI - 6

Adı Soyadı:

Sınıfı :

Numarası :

Puan :

1.

Aşağıda verilen kavramlardan uygun olanı boşluklara yazınız.

Kural

pozitif hukuk

doğal hukuk

hakkaniyet

ahlak

yasa

ceza

adalet

hukuk

özgürlük

1. Toplumsal yaşamı düzenleyen ve devlet gücüyle yaptırımı bulunan kurallara _____ denir.

2. İnsan iradesinden bağımsız, evrensel ve değişmez adalet ilkelerine dayanan hukuk anlayışı _____ olarak adlandırılır.

3. İnsanlar tarafından yapılmış, yürürlükteki mevzuatı ifade eden hukuk türü _____'tur.

4. Davalarda eşitlik ve hakkaniyet gözetilmeden verilen kararlar _____ ilkesine aykırıdır.

5. Toplumun vicdanında kabul gören, kişilerin içsel yükümlülükleriyle ilgili davranış ilkeleri _____ alanına girer.

6. Kanun koyucu tarafından yazılı hâle getirilmiş kurallara _____ denir.

7. Toplum düzenini bozan davranışlara uygulanan yaptırım türüne _____ denir.

8. Kişinin kendi yaşamını kendi iradesiyle biçimlendirebilmesi durumu _____ olarak tanımlanır.

9. Bir kuralın adil ve meşru sayılabilmesi için dayandığı değer _____ olmalıdır.

10. Toplumun ortak iyiliğini gözetken kurallar bütünü _____ adını alır.

2.

Aşağıdaki kavramları uygun açıklamalarıyla eşleştiriniz.

Doğal (Tabii) Hukuk

○ ○

Yasa koyucu tarafından belirlenmiş, devlet gücüyle desteklenen kurallar bütünü.

Pozitif Hukuk

○ ○

Evrensel adalet ve insan doğasından kaynaklanan hukuk anlayışı.

Ahlak

○ ○

Vicdan, iyi niyet ve doğruluk gibi içsel değerlere dayanan davranış biçimi.

Yasa

○ ○

Toplum düzenini bozanlara uygulanan yaptırım.

Ceza

○ ○

Adaletin somut olaylarda dengeli biçimde uygulanması.

Hakkaniyet

○ ○

İnsan iradesiyle oluşturulmuş, belirli bir zamanda yürürlükte bulunan hukuk türü.

3.

Edward Said ve Öteki'nin Yaratılışı

Bu temada hukukun adalet, eşitlik ve meşruiyet gibi ideallere dayanması gerektiğini inceledik. Peki, bir hukuk sistemi, adaleti sağlamak istediği toplumları veya ötekileri en başından yanlış, basmakalıp ve aşağı bir şekilde temsil ediyorsa ne olur?

Filistinli düşünür Edward Said, Oryantalizm adlı başyapıtında, Batı'nın Doğu'yu nasıl bildiğini sorgular. Said'e göre Oryantalizm, Doğu'yu inceleyen masum bir bilim dalı değil, onu kurgulayan bir temsil sistemidir.

Bu sistem, Batı'nın Doğu'yu anlaması için bir dizi kalıp yargı (stereotip) üretmiştir: Doğu egzotik, akıl dışı, tembel, değişmez, kaotik ve aşağıdır; Batı ise bunun tam tersi olarak akılcı, çalışkan, ilerici ve medenidir.

Said'in temel tezi şudur: Bu bilgi, masum değil, güç ile doğrudan ilişkilidir. Doğu'yu medenileştirilmesi gereken bir Öteki olarak tanımlamak, Batı'nın sömürgeci politikalarını meşru ve hatta ahlaki bir görev olarak göstermesine hizmet etmiştir. Yani, üretilen bilgi, sömürgeci hukuk ve yönetim pratiğinin felsefi kaynağı haline gelmiştir.

Edward Said'in bu temel görüşlerinden hareketle aşağıdaki felsefi soruları, Hukukun Kaynağı ve Adalet kavramlarıyla ilişkilendirerek yanıtlayınız.

4.

Hukukun Kaynağı ve Meşruiyet Hukukun Kaynağı konusunu ele alırken, bir yasanın geçerliliğini neyin sağladığını tartıştık. Said'in analizine göre, sömürgeci bir yasanın (örneğin, yerel halkın en verimli topraklara sahip olmasını yasaklayan bir yasanın) birincil kaynağı nedir? Bu kaynak,

- (A) toplumun ortak iyisi mi,
- (B) doğal hukukun ilkeleri mi, yoksa
- (C) Doğu'yu aşağı gören Oryantalist bilgi midir?

Açıklayınız:

5.

Pozitif Hukuk vs. Doğal Hukuk Sömürge yönetimi tarafından yazılan yasalar, o an yürürlükte olan Pozitif Hukuktur.

- **Edward Said'in tezi, bu Pozitif Hukuk kurallarının, Doğal Hukukun hangi temel ilkesini (insanların doğuştan eşitliği, yaşam hakkı, mülkiyet hakkı) sistematik olarak ihlal ettiğini göstermektedir?**

- **Oryantalist bakış açısı, bu ihlali adaletsizlik olarak değil de neden gereklilik olarak sunmuştur?**

6.

Ahlak-Hukuk ilişkisi ve Medenileştirme Görevi Sömürgecilik, kendini sık sık ahlaki bir iddiayla (medenileştirme görevi) savunmuştur. Bu iddia, iyi ve kötü davranışlarla ilgilidir.

- **Said'in analizini düşünün. Bu ahlaki görev iddiası, bu temada ele alınan Ahlak Kuralları gibi toplumsal vicdana mı dayanır, yoksa hukuk kılıfı altında bir güç ilişkisini mi gizler?**

- **Bir yasanın ahlaki bir gerekçeyle, medeniyet götürmek gibi sunulması, o yasanın adil olduğu anlamına gelir mi?**